

Edukacja w terenie

Zeszyty lekturowe

**Rozmowa
z Nauczycielem Pomorza 2023**

WYDAWCA PISMA:

Pomorskie Centrum Edukacji
Nauczycieli w Gdańsku,
al. gen. J. Hallera 14, 80-401 Gdańsk
tel.: (58) 34 04 100 (centrala);
(58) 34 04 110 (sekretariat)
fax: (58) 34 10 763, www.pcen.gda.pl
e-mail: edukacjapomorska@pcen.gda.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY:

Małgorzata Bukowska-Ulatowska
– redaktor naczelna
Magdalena Urbaś
– z-ca redaktor naczelnej

Beata Symbor

Joanna Aleksandrowicz

PROJEKT GRAFICZNY, SKŁAD:

Beata Kwaśniewska

WSPARCIE TECHNICZNE:

Andrzej Cylwik

Dorota Gmerek

Anna Szabłowska

Jarostaw Szabłowski

Olgierd Tuskiewicz

WSPÓŁPRACA:

Pomorska Biblioteka

Pedagogiczna w Gdańsku

Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Instytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

Biuletyn Pomorskiego Centrum
Edukacji Nauczycieli w Gdańsku
Organ prowadzący:
Samorząd Województwa Pomorskiego
Placówka posiada akredytację
– decyzja Pomorskiego Kuratora
Oświaty w Gdańsku nr 74/2020
z dnia 12 sierpnia 2020 r.
Placówka wpisana do rejestru
instytucji szkoleniowych
Wojewódzkiego Urzędu Pracy
w Gdańsku pod nr ewidencyjnym
2.22/00057/2007

PUBLIKUJ w „EDUKACJI POMORSKIEJ”

Redakcja czasopisma serdecznie zaprasza do współpracy partnerów indywidualnych i instytucjonalnych, podejmujących inicjatywy korzystnie wpływające na kształt oświaty w naszym regionie. Zachęcamy do nadsyłania ciekawych artykułów na adres: edukacjapomorska@pcen.gda.pl oraz korzystania z możliwości uzyskania patronatu medialnego „Edukacji Pomorskiej”. Szczegółowe informacje dot. zasad publikacji, a także numery archiwalne naszego dwumiesięcznika są dostępne na stronie internetowej: www.pcen.gda.pl/publikacja/edukacja-pomorska.

W następnym numerze
„Edukacji Pomorskiej”:
*tworzenie przestrzeni na uczniowską
kreatywność*

Źródło: <https://pxhere.com>

Fot. B. Kwaśniewska

Drodzy Państwo,

serdecznie zapraszam do lektury numeru „Edukacji Pomorskiej”, którego motywem przewodnim jest edukacja terenowa. Zainspirowana prostotą przekazu mądrości „Wielkiej Pandy i Małego Smoka” Jamesa Norbury’ego, wkraczam w outdoor learning słowami jego bohaterów, które będą mi towarzyszyły przez cały artykuł: *Mały Smoku, czy słyszysz wiatr, który szumi w gałęziach drzew? To natura mówi nam, żebyśmy zatrzymali się na chwilę, oddychali i po prostu byli.*

Zachęcam do zatrzymania się oraz zainspirowania pomysłami i doświadczeniami naszych autorów, bo: *Co jest ważniejsze: droga czy cel? – chciała wiedzieć Wielka Panda. Towarzystwo w podróży – odparł Mały Smok.* Czujemy się zaszczytzeni, mogąc towarzyszyć Państwu podczas zaproponowanych podróży edukacyjnych. Podczas szkolnego wyjścia w teren uczący się mają możliwość, aby – na swój sposób – poczuć, dotknąć, poznać i zrozumieć otaczający ich świat z całym jego bogactwem, różnorodnością oraz wielokulturowością. Mogą lepiej poznać i zrozumieć samych siebie, innych oraz siebie nawzajem. Mogą eksplorować, eksperymentować i realizować projekty w edukacji wczesnoszkolnej oraz na lekcjach fizyki, biologii, języka polskiego, języka obcego i języka regionalnego (kaszubskiego). *Czy natura nie jest niesamowita? – zachwycił się Mały Smok. Jest – zgodziła się Wielka Panda. – Ale my jesteśmy taką samą częścią natury jak drzewo czy pająk, i jesteśmy równie zdumiewający.* Nowoczesne nauczanie historii zmierza w kierunku osobistego jej doświadczania poprzez stykanie się z obiektami lub miejscami związanymi bezpośrednio z omawianymi wydarzeniami historycznymi, o czym przekonali się uczestnicy lekcji historii przeprowadzonej na terenie Głównego Miasta w Gdańsku.

Total Physical Response (TPR) – metoda reagowania całym ciałem, czy też deweyowska metoda uczenia się przez działanie (*learning by doing*) znakomicie sprawdzają się w edukacji w terenie – uczący się jest w centrum procesu uczenia się i jest aktywny. Tak rozumiana edukacja to niekończące się przeżycie poznawcze, które nierzadko zaskakuje uczącego się odkryciami i konstrukcjami wiedzy, a tym samym staje się jedną wielką lekcją odwróconą. Opisane praktyki gastronomiczne i hotelowe uczniów ZSG-H w Gdańsku podczas projektów w ramach programu ERASMUS+ w Hiszpanii można uznać za uczenie się w terenie metodą *learning by doing*.

Mam poczucie, że edukacja outdoorowa w polskiej szkole jest bardziej wyzwaniem niż rzeczywistością, mimo iż prawnie możliwa i ze wszech miar pożądana dla całościowego rozwoju dziecka – człowieka.

Anna Rzepa, Nauczyciel Pomorza 2023 zapewnia, że *życie jest ciekawe i zaskakujące we wszystkich obszarach i domenach* – zachęcam do zainspirowania się tą myślą. *Najważniejsze to...* – zaczęła Wielka Panda – przyciągnąć czyjąś uwagę. Pani Anna Rzepa bez wątpienia robi to znakomicie!

Życzę Państwu i Państwa uczniom zachwytu nad światem. Czasem może będzie to zachwyty nad niespodziewanie znalezionym ogrodem... *Ten ogród jest piękny – rzekł Mały Smok. Wielka Panda skinęła głową i powiedziała: A znaleźliśmy go tylko dlatego, że wiele razy skręciliśmy nie tam, gdzie trzeba.*

*Pamiętajcie o ogrodach
Przecież stamtąd przyszliście
W żar epoki użyczą wam chłodu
Tylko drzewa, tylko liście¹*

Pozostaję z życzeniami odkrywania wielu pięknych OGRODÓW©

dyrektor

[Signature]
Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli
w Gdańsku

¹ Jonasz Kofta, *Pamiętajcie o ogrodach*

SPIS TREŚCI

■ SŁOWO WSTĘPNE	3
■ TEMAT NUMERU	
Poza klasą – outdoor learning na lekcjach języka polskiego i nie tylko... ..	5
<i>Sylwia Kilanowska-Męczkowska</i>	
Wydźmy na dwór – pomysły dla edukacji wczesnoszkolnej i klas „0”	8
<i>Ewa Jura-Ilis i Aleksandra Kaczmarska</i>	
Wychodźmy na dwór podczas lekcji języka obcego	10
<i>Małgorzata Bukowska-Ulatowska</i>	
Lekcja historii w terenie: Polacy w Wolnym Mieście Gdańsku	13
<i>Grzegorz Rutkowski</i>	
Czy istnieje życie poza klasą? Edukacja plenerowa na lekcji biologii	14
<i>Magdalena Urbaś</i>	
Lekcje fizyki poza salą lekcyjną	16
<i>Tomasz Kacik</i>	
Kaszubska edukacja outdoorowa	18
<i>Lucyna Radzimińska, Anna Cupa</i>	
Edukacja outdoor: warsztaty, inspiracje i wyzwania – refleksje z konferencji <i>INSPIRUJMY SIĘ</i>	21
<i>Irmina Buczek</i>	
■ FORUM EDUKACYJNE	
Lektury kreatywnej edukatorki – mądrze, twórczo, inaczej	23
<i>Justyna Wołoszyk-Brzezińska</i>	
Popularność zeszytów lekturowych Fundacji Razem w Polsce	25
<i>Agnieszka Litwa-Kozłowska</i>	
■ PCENne informacje	
Studio streamingowe <i>Pomorska Szkoła Hybrydowa</i>	27
<i>Sebastian Pilich</i>	
■ PRAWO I ZARZĄDZANIE W OŚWIACIE	
Nauczanie / uczenie się poza klasą (ang. <i>outdoor learning</i>). Wyzwanie czy codzienność szkolna?	
Aspekty prawne	29
<i>Jolanta Kijakowska</i>	
■ BADANIA I ANALIZY	34
■ WOKÓŁ NAS	
Idea współczesnej konwersacji dydaktycznej	35
<i>Hanna Podlaska</i>	
Praca w klasie wielokulturowej na lekcji języka obcego	37
<i>Justyna Juńska-Nacel</i>	
Odwrócona lekcja na języku hiszpańskim	38
<i>Anna Trelińska</i>	
Erasmus+ w Zespole Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich: po raz kolejny kształcimy się zawodowo w Walencji	39
<i>Anna Pawelec</i>	
■ BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA	
Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Gdańsku poleca: edukacja na zewnątrz (<i>outdoor education</i>)	41
<i>Joanna Kamrowska</i>	
Życie jest ciekawe i zaskakujące we wszystkich obszarach i domenach	43
<i>z Anną Rzepą rozmawia Klaudia Malinowska</i>	
Michał Rusinek / Wisława Szymborska w Słupsku na finał VIII Pomorskiego Konkursu Literackiego dla Nauczycieli	45
<i>Jolanta Betkowska</i>	
■ O TYM SIĘ MÓWI	47
<i>oprac. Joanna Aleksandrowicz</i>	

TEMAT NUMERU

Poza klasą – outdoor learning na lekcjach języka polskiego i nie tylko...

Sylvia Kilanowska-Męczykowska, nauczyciel-konsultant
ds. języka polskiego i pracy z uczniem z doświadczeniem migracji

Dzieci o wiele lepiej rozumieją to, co robią w praktyce na dworze. Wszystko bardzo dobrze wygląda w książkach i mówienie o zjawiskach na lekcjach jest ważne, ale jeśli dzieci doświadczają wiedzy na zewnątrz, jest to dla nich o wiele bardziej realne i pomaga im zrozumieć wszystkie usłyszane lub przeczytane informacje.

fragment podstawy programowej edukacji w Szkocji „Curriculum for Excellence”

Od wyznań terażniejszości do przebudowy modelu kształcenia

Od kilku lat obserwujemy zwiększające się zainteresowanie edukacją w plenerze. Popularność outdoor learningu jako strategii edukacyjnej zbiega się z innymi czynnikami. Badania wskazują, że uczniowie borykają się z problemami emocjonalnymi oraz zdrowotnymi czasami wynikającymi z niskiej aktywności fizycznej i uzależnień cyfrowych. Młodzi ludzie nie mają też poczucia sprawczości ani wpływu na własne życie w nieprzewidywalnym i nieustannie zmieniającym się świecie. W kierunku edukacji w plenerze spoglądają także nauczyciele, szukając modelu nauczania angażującego uczniów w proces autentycznego poznawania realnych problemów w realnym świecie, uczenia (się) przez eksperymentowanie i samodzielne dochodzenie do wiedzy oraz przeżywanie emocji. Obecny system klasowo-lekcyjny¹ ulega wyczerpaniu, a pomysłem na jego przebudowę może być właśnie edukacja a plenerze.

*To, co robi uczeń, jestw rzeczywistości ważniejsze od tego, co robi nauczyciel.*²

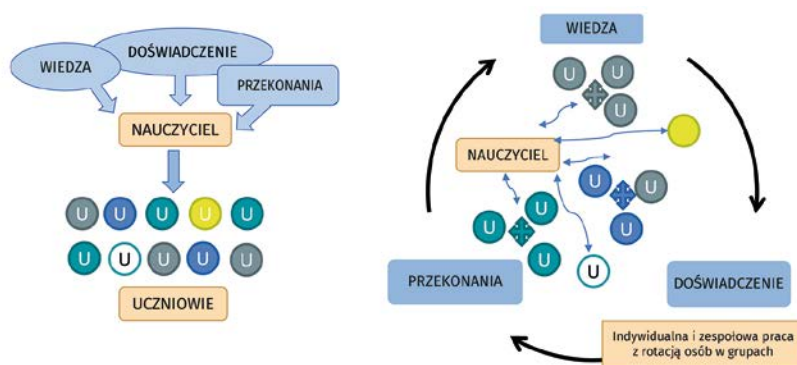
Thomas J. Shuell

¹ O wyczerpaniu się tradycyjnego systemu ławkowego piszą w swojej książce Bogusław Śliwowski i Michał Paluch: *Uwolnić szkołę od systemu klasowo-lekcyjnego*, seria Drogowskazy (w) Edukacji, Oficyna Wydawnicza Impuls, Karków 2021.

² Tomas J. Shuell, *Cognitive Conceptions of Learning*, „Review of Educational Research” Vol. 56, No. 4 (Winter, 1986), (1986), s. 429, [dostęp online: 26.02.2024] <https://www.jstor.org/stable/1170340>

Tradycyjny model kształcenia, stawiający w centrum działań nauczyciela, nie przystaje do współczesności. Kluczowe w edukacji jest bowiem aktywne uczestnictwo ucznia w procesie kształcenia. Pedagogika konstruktywistyczna zakłada, że uczymy się efektywnie, kiedy uczymy się razem, tworząc różnorodne, bogate i wyzwalające wieloraką aktywność środowisko nauczania (uczenie się – nauczanie). W zespole wzrasta zaangażowanie oraz emocje, które niosą indywidualne efekty rozwoju każdej ze stron zgodnie z indywidualnymi potrzebami i zasobami uczestników tego procesu. Taki model wymaga jednak przededefiniowania roli nauczyciela, który w nowym ujęciu koncepcyjnym nie będzie jedynym źródłem wiedzy i przekonań.

Rysunek 1³. Nauczanie skoncentrowane na nauczycielach a nauczanie skoncentrowane na uczniach

W zmieniającym się świecie, nieustannie podważającym dokonania poprzednich epok, nauczyciel nie jest już *chodzącą encyklopedią*, ale fasilitatorem procesu dydaktycznego, który organizuje środowisko nauki, pobudza ciekawość poznawczą i motywację wewnętrzną uczniów, diagnozuje sfery aktualnego rozwoju podopiecznych, otwiera na nowe doświadczenia poprzez organizację kontekstów oraz zachęca do refleksji i samooceny⁴.

Outdoor – różne nazwy, nakładające się zakresy pojęciowe

Edukacja outdoorowa, nazywana też edukacją w plenerze, to zazwyczaj zorganizowany proces uczenia się realizowany poprzez samodzielne doświad-

³ Grafika opracowana na podstawie artykułu *Student-centered learning* [dostęp online: 26.02.2024]

<https://lo.unisa.edu.au/mod/book/view.php?id=610988&chapterid=102030>.

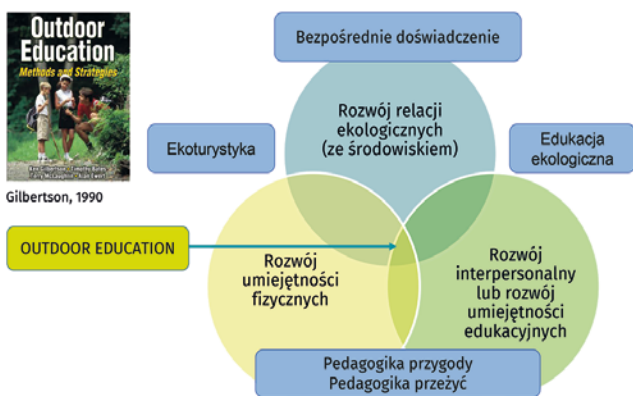
⁴ Renata Michalak, Teresa Parczewska, *(Nie)obecność outdoor education w kształceniu szkolnym*. Wydawnictwo UMCS, Lublin 2019, s. 46.

czanie i eksperymentowanie. Działanie nastawione jest na zdobywanie wiedzy oraz umiejętności podczas zajęć na świeżym powietrzu.

Powiedz mi, a zapomnę; pokaz mi, a zapamiętam; pozwól mi zrobić, a zrozumiem.

Konfucjusz

Outdoor stanowi wypadkową innych nurtów edukacyjnych, od lat obecnych także w Polsce, choć nie zawsze w przestrzeni edukacji formalnej. Łączy się z **pedagogiką przeżyć** oraz uczeniem się przed doświadczeniem. Wpisuje się także w nurt **edukacji proekologicznej**. Swoje filozoficzne podwaliny wywodzi z prac Johna Deweya⁵. Znajdziemy w nim także silny wpływ modelu **uczenia się przez doświadczenie** (ang. *Experiential Learning Model*) Davida A. Colba. W obu źródłach podstawą jest indywidualne lub zespołowe doświadczenie, które staje się punktem wyjścia do refleksji i nadbudowywania nowej wiedzy. Ważny aspekt procesu dydaktycznego stanowi sprawdzenie nowej wiedzy w praktyce.

Rysunek 2. Edukacja outdoorowa a inne nurty edukacyjne

Wspólne założenia:

- człowiek uczy się sam, a nie jest nauczany;
- efektywniej uczymy się od innych w grupie;
- **challenge by choice**, czyli uczniowie mają wybór, w jaki sposób chcą zrealizować założony cel – osiągnąć określoną wiedzę i umiejętności;
- **learning by doing**, czyli uczymy się poprzez realne doświadczenie;
- istotny jest transfer wiedzy z doświadczenia do realnego życia za pomocą wspólnych podsumowań;
- w nauce ważne są emocje, wyrażamy je i o nich rozmawiamy;

- uczymy się w bezpiecznej atmosferze (bezpieczeństwo emocjonalne, fizyczne, społeczne);
- informacja zwrotna zamiast ocen.

Outdoor za granicą i w edukacji nieformalnej

Wielka Brytania, Dania, Finlandia, Niemcy, Norwegia, Szwecja, Kanada, USA, Australia i Nowa Zelandia to kraje, w których od lat wykorzystuje się z powodzeniem metody edukacji w plenerze. Wymóg przebywania na świeżym powietrzu jest wpisany nawet w podstawy programowe, a outdoor learning funkcjonuje na kilku poziomach, jako: samodzielny przedmiot / coroczny, sekwencyjny program wycieczek terenowych i obozów, który umożliwia integrację treści z różnych przedmiotów / metodologia nauczania polegająca na uczeniu (się) na świeżym powietrzu⁶. Także w Polsce popularność zdobywają leśne przedszkola i szkoły, inspirowane się alternatywnymi nurtami pedagogiki w duchu Friedricha Wilhelma Fröbela, Marii Montessori czy Celestyna Freneta.

Pomysłodawcom doświadczeń edukacyjnych w plenerze przyświeca podobny sposób myślenia. Dzieci o wiele więcej rozumieją z tego, co robią w praktyce na dworze. Łatwiej bowiem zrozumieć frazskę *Na lipę*, napisaną archaicznym językiem, kiedy się będzie ją czytało, siedząc pod drzewem. Szybciej zapamięta się konstrukcje gramatyczne służące zamawianiu jedzenia, jeśli zorganizuje się wizytę w pobliskim barze.

A jak jest w szkołach powszechnych?

Renata Michalak i Teresa Parczewska, stosując nawias w tytule swojej książki (*Nie)obecność outdoor education w kształceniu szkolnym*, pokazują i obecność, i nieobecność edukacji w plenerze w polskich szkołach. Jak to rozumieć? Przecież od lat uczniowie biorą udział w wycieczkach szkolnych, bawią się na boiskach i chodzą na spacer, poznając dziedzictwo regionu. Ale jaki charakter mają te wyjścia? Czy są one kompleksowo zaplanowane w sekwencyjny program umożliwiający integrację treści z różnych przedmiotów? W myśleniu o wykorzystaniu strategii outdoorowych w edukacji powszechnej nie chodzi o rewolucję i porzucenie murów szkoły, ale zmianę myślenia – świadomość zalet edukacji w plenerze i mikrokorekty w działaniu, które dadzą makroefekty w rozwijaniu kompetencji uczniów.

Małymi krokami

Mimo że edukacja outdoorowa kieruje nasze myśli w stronę zajęć na świeżym powietrzu, warto zacząć

⁵ Jon Ord and Mark Leather, *The Substance Beneath the Labels of Experiential Learning: The Importance of John Dewey for Outdoor Educators*, „Australian Journal of Outdoor Education”, 15(2), 13-23, 2011, [dostęp online 26.02.2024] <https://core.ac.uk/download/pdf/230734488.pdf>

⁶ Australijska podstawa programowa *Nauka na świeżym powietrzu*, [dostęp online 26.02.2024] <https://www.australiancurriculum.edu.au/resources/curriculum-connections/portfolios/outdoor-learning>

od wyjścia... za drzwi sali lekcyjnej. Zmiana otoczenia dydaktycznego może wzbudzać emocje, wpłynąć na modyfikację perspektywy poznawczej. Lekcja chemii w szkolnej szatni i obserwowanie skutków działania soli na zimowym obuwiu? Lekcja języka polskiego w stołówce i rozmowy o uczcie w *Panu Tadeuszu* Adama Mickiewicza? Dzięki zmianie zyskujemy nie tylko zainteresowanie uczniów, ale także odklejamy ich od ławek i zachęcamy do aktywności. Kolejnym krokiem jest już wyjście z budynku, na teren należący do szkoły czy placówki. Co można tam znaleźć? Przedszkolne błotne kuchnie i trasy sensoryczne do chodzenia bosą, gratosfery zachęcające do swobodnej zabawy i ogródki ortograficzne z tabliczkami trudnych w zapisie nazw roślin, skrzynie z ziołami i warzywami hodowanymi przez uczniów, stacje meteorologiczne czy coraz bardziej popularne altany edukacyjne do lekcji prowadzonych na zewnątrz. Rozszerzając krąg zainteresowania, możemy eksplorować z uczniami tereny dzielnic i rodzimych miejscowości, poznając historię mieszkańców czy walory przyrodnicze okolicy. Nauka liczenia podczas zakupów w lokalnym sklepiku z owocami i warzywami; rozmowa o rodzajach transportu i wizyta w zajezdni tramwajowej lub na lotnisku; historia książki i zajęcia w najbliższej bibliotece; zintegrowana lekcja przyrodniczo-literacka z drzewami w roli głównej w pobliskim parku... Pomysł się nie kończy, a co ważne: dobra organizacja wyjścia nie dość, że przyczynia się do realizacji treści podstawy programowej, to także daje szansę na integrację międzyprzedmiotową.

Kolejnym kręgiem edukacji poza murami szkoły są tradycyjne wyjścia do teatrów i kin oraz muzeów, ale ważne jest, by wyprawy te nie były przypadkowe i epizodyczne, ale wplecione w sekwencyjny układ treści. Takie myślenie pozwoli nam na zmianę perspektywy i właściwe zaplanowanie wydarzenia, aby nie było ono tylko przejściem z punktu A do punktu B, ale dało szansę na włączenie treści z różnych przedmiotów i rodziło pytanie: a co jeszcze możemy zobaczyć po drodze?

Stopniowanie wyzwań

Edukacja outdoorowa może stanowić na początku nie lada wyzwanie. Trudności mogą dotyczyć: problemów organizacyjnych, kwestii bezpieczeństwa, niezrozumienia ze strony rodziców czy koleżanek i kolegów z pracy itp.

Ale warto szukać możliwości oraz testować rozwiązania. Okazją do wyjścia poza mury szkoły dla wszystkich uczniów i uczennic jest Dzień Pustej Klasy obchodzony corocznie 16 czerwca. Kolejnym pretekstem do wyjścia w plener może być wspólny temat realizowany na poziomie szkoły, np. związany z kierunkami polityki oświatowej państwa na dany rok (nota bene w tym roku takim kierunkiem jest *wspieranie nauczycieli w podejmowaniu inicjatyw/działań w zakresie zachęcania i wspierania uczniów do rozwijania ich aktywności fizycznej*⁷), który skłoni nauczycieli do zbudowania sekwencji lekcji. Sił szukajmy w dobrej współpracy z koleżankami i kolegami, dzięki którym zorganizujemy międzyprzedmiotowy projekt, np. *Drzewa w literaturze, sztuce i życiu* (j. polski, biologia, plastyka) czy grę terenową. Wsparciem dla nauczycieli są też lokalne instytucje kultury, tworzące miejskie programy edukacji kulturowej, np. *Edukacja do Kultury. Gdańsk*⁸ czy kierowana do uczniów klas 1-3 szkoły podstawowej *Akademia Gdańskich Lwiątek*⁹.

Kolejnym krokiem jest wprowadzenie innowacji pedagogicznej z zakresu edukacji w plenerze, czyli rozwiązania programowego, organizacyjnego lub metodycznego, którego celem jest poprawa jakości pracy szkoły.

Dlaczego warto?

Świat, który obserwujemy dookoła, dynamicznie się zmienia. Wyzwań przywoływanych na początku tego artykułu przybywa. Ważne jest zatem, aby współczesna edukacja znalazła recepty na problemy, z którymi borykają się młodzi ludzie. Strategie edukacji w plenerze mogą być atrakcyjną i skuteczną propozycją zmierzenia się z wieloma wyzwaniami, ale także metodą rozwijania kompetencji, które są kluczowe dziś i w przyszłości. Dlaczego warto wyjść z klasy? Outdoor sprzyja budowaniu relacji międzyludzkich w oparciu o wspólnotowe doświadczenie, może przyczynić się do wzmocnienia psychicznego poprzez rozwijanie poczucia sprawczości, kształci tak ważne współcześnie postawy proekologiczne, buduje związek z lokalnym środowiskiem i kształtuje tożsamość. Jest szansą na to, aby uczniowie stali się nie tylko uczestnikami działań przygotowanych przez nauczyciela, ale też ich aktywnymi projektantami. Planowanie tras wyjść poza szkołę, poszukiwanie interesujących miejsc, szacowanie budżetu, podział zadań, tworzenie gier terenowych to tylko przykładowe czynności, które w projekcie mogą

7 Podstawowe kierunki realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2023/2024 opublikowane 26 czerwca 2023 r., [dostęp online 28.02.2024 r.] <https://www.ore.edu.pl/2023/06/podstawowe-kierunki-realizacji-polityki-oswiatowej-panstwa-w-roku-szkolnym-2023-2024-2>

8 Program *Edukacja do kultury*. Gdańsk jest oparty na dwóch filarach: edukacji i kulturze. Odpowiada na ciągłe zapotrzebowanie w systemie edukacji na wiedzę o sztuce, kulturze, historii współczesnej i dziedzictwie kulturowym. Służy rozwijaniu oraz pielęgnowaniu lokalnej tożsamości. Pozwala wzmocnić środowiska specjalistów zajmujących się edukacją kulturową. [dostęp online 28.02.2024 r.] <https://edukacjadokultury.gdansk.pl>

9 *Akademia Gdańskich Lwiątek* to projekt mający na celu rozbudzenie ciekawości poznawczej dzieci i promocję Gdańska poprzez edukację kulturalną już od najmłodszych lat. Polega on na odwiedzaniu miejskich placówek muzealnych i kulturalnych przez 3 kolejne lata nauczania początkowego. [dostęp online 28.02.2024 r.] <https://agl.org.pl>

przejąć młodzi ludzie. W związku z tym programy oparte na strategiach edukacji w plenerze przyczynią się do rozwijania *power skills*, takich jak elastyczność poznawcza i umiejętność adaptowania się do zmiany, komunikacja i inteligencja emocjonalna oraz umiejętność rozwiązywania problemów.

Doskonalenie nauczycieli

Nauczyciele konsultanci w Pomorskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Gdańsku, dostrzegając potrzeby uczestników szkoleń, wprowadzają do oferty formy doskonalenia uwzględniające elementy edukacji w plenerze. Warsztaty artystyczne i gry terenowe w przestrzeni parku PCEN, spacerobotaniczne i literackie oraz marcowa konferencja doradców metodycznych w Kościerzynie poświęcona outdoor learningowi (o której piszemy na str. 21-22) to tylko początek tych działań. Serdecznie zapraszamy do zapoznania się z naszą ofertą (<https://tiny.pl/drkmm>)!

Pod kodem QR i pod adresem <https://tiny.pl/drkmg> znajda Państwo dodatkowe materiały:

Wyjdźmy na dwór – pomysły dla edukacji wczesnoszkolnej i klas „0”

Ewa Jura-Ilis i Aleksandra Kaczmarek,
nauczyciele-doradcy metodyczni PCEN ds. edukacji wczesnoszkolnej

Poniżej i na kolejnych stronach proponujemy garść inspiracji do wykorzystania przez nauczycieli wczesnej edukacji chcących podążać drogą edukacji outdoorowej.

Pomysł 1: kalendarz świąt nietypowych

Światowy Dzień Meteorologii – 23 marca; *Dzień Patrzenia w Niebo* – 14 kwietnia; projekt edukacyjny *Astronomia i meteorologia*; poziom trudności można dopasować do wieku i zainteresowań dzieci

Propozycje działań:

1. Tworzenie przez dzieci własnych postaci związanych z meteorologią, astronomią, legendami, postaciami historycznymi (Kopernik, Heweliusz, Hermszewski), astrologią itp. Będą to towarzysze projektu, których zaprosimy do eksperymentowania w plenerze. Dzieci będą miały możliwość wykorzystania tych postaci podczas prezentacji wiedzy.
2. Ciekawostki o niebie – różnego rodzaju teksty informacyjne z różnych źródeł: książki, podręczniki, czasopisma, teksty literackie (baśnie, legendy i mity), internet itp.
3. Tworzenie własnego obserwatorium meteorologicznego – budowa prostego laboratorium meteorologicznego (wiatromierz, deszczomierz, termometr, higrometr, barometr). Część sprzętu można wykonać własnoręcznie z recyklingu. Obserwacja chmur za pomocą np. okienka.
4. Zapisywanie obserwacji w dzienniku pogody (minimum przez tydzień).
5. Wyprawa do planetarium lub obejrzenie filmu o planetach w celu pogłębienia informacji o układzie słonecznym. Wprowadzenie nowych pojęć, np. równonoc wiosenna. Skąd się bierze dzień i noc oraz pory roku?
6. Czy słońce wpływa na życie na Ziemi? Obserwacja kwiatów w różnych porach dnia.

Fot. A. Kaczmarek

Uczymy się czytać

7. Czy słońce wpływa na człowieka? Porozmawiajmy o zdrowiu fizycznym i psychicznym – różnice nastroju dzieci podczas słonecznej i deszczowej pogody (praca w grupach, porównywanie, udzielanie rad).
8. Nasze postacie jako eksperci – prezentacja zdobytych informacji, wypełnionych kart zadań, własnych refleksji i wniosków (może to być prezentacja grupowa).
9. Dokumentowanie własnych obserwacji – robienie zdjęć za pomocą tabletów, wystawa zdjęć w klasie.
10. Praca w grupach: za pomocą wybranej przez grupę metody tworzenie opowiadania, plakatu, wiersza, piosenki, listu, makiety itp. Samodzielny dobór materiałów przez dzieci.
11. Utrwalenie nazw dni tygodnia, miesięcy i pór roku oraz umiejętności odczytywania godzin na zegarze. Obliczenia zegarowe i kalendarzowe. Wprowadzenie pojęć: doba, kwadrans, północ, południe, kwartał.
12. Nauka piosenek związanych z omawianym tematem, np. „W układzie słonecznym”, „Czarna dziura”; próba akompaniamentu na własnoręcznie wykonanych naturalnych instrumentach.

Pomysł 2: wycieczka do miejsca związanego z historią miasta

projekt edukacyjny *Szlakiem gdańskich legend*

1. Miasto na kartce papieru – mapa Głównego Miasta z zaznaczonymi najważniejszymi punktami (ulica

Mariacka, kościół Mariacki, Droga Królewska, Złota Brama, Zielona Brama, Ratusz, Żuraw, Motława, Neptun). Planowanie wyjścia, zbieranie informacji o ww. punktach.

2. Opowiadanie lub czytanie wybranych gdańskich legend. Proponujemy legendę o Stołemie i Lwach z Gdańskiego Ratusza.
3. Szukanie przy ul. Mariackiej i ul. Długiej rekwizytów oraz miejsc przedstawionych w czytanych legendach.
4. Rysowanie wybranych punktów historycznych – dzieci samodzielnie wybierają, co chcą narysować (np. pomnik Neptuna, lwy, Żuraw, przedproża i kule z ulicy Mariackiej).
5. Tworzenie własnej legendy w oparciu o wybrany element miasta.
6. Matematyka w praktyce – mierzenie odległości (np. Neptun – Dwór Artusa, Neptun – Zielona Brama).
7. Praktyczne posługiwanie się planem miasta. Umiejętność odnalezienia punktu. Kierunki świata.
8. Muzyka z Gdańskiego Ratusza – zapoznanie z dźwiękiem karylionów. Wykonanie pocztówki dźwiękowej z Gdańska. Nagrywanie dźwięków miasta podczas wędrowki.
9. Tworzenie ilustracji z wycieczki za pomocą wybranego programu (np. Paint) lub pracy plastycznej. Zebranie prac i tworzenie prezentacji z dźwiękami miasta.

Robaczy dom

Czytające stwory

Pomysł 3: matematyka i plastyka
projekt edukacyjny *Matematyka jest sztuką*

1. Kubizm – przedstawienie głównych założeń tego kierunku w kilku punktach (cztery ważne cechy kubizmu: wiele perspektyw, wykorzystanie geometrycznych kształtów, monochromatyczna paleta kolorów, spłaszczona płaszczyzna obrazu).
2. Warto go znać: Pablo Picasso.
3. Przedstawienie różnych dzieł poznanej artysty. Uczniowie wybierają obrazy, wyodrębniają z nich figury geometryczne. Rysują i wycinają własne figury oraz układają z nich obrazy. Starają się wybrać jeden kolor, ale w różnych odcieniach.
4. Lekcja poza szkołą – obserwacja otoczenia, dostrzeganie elementów krajobrazu i proporcji między nimi.
5. Tworzenie na kartkach A3 krajobrazu z wcześniej wyciętych figur geometrycznych.
6. Przypomnienie cech charakterystycznych figur geometrycznych, odmierzanie długości boków, wyznaczanie kąta prostego, linie prostopadłe i równoległe, rodzaje trójkątów.
7. Praca twórcza: wykonanie postaci z niewykorzystanych figur.
8. Opis wykonanej postaci.
9. Wykonanie zaproszenia na wystawę plenerową w edytorze tekstu Word, umieszczenie zaproszenia na stronie internetowej szkoły.

Wychodźmy na dwór podczas lekcji języka obcego

*Małgorzata Bukowska-Ulatowska,
nauczyciel konsultant PCEN ds. edukacji języków obcych*

Edukacja językowa może być skutecznie realizowana w wielu różnych przestrzeniach pozaszkolnych. Naturalne okazje do eksploracji nowych miejsc tworzą często działania w ramach projektów wymiany międzynarodowej. Zanim jednak zaczniemy planować złożone przedsięwzięcia, wymagające dużych nakładów czasowych, finansowych i in., zrealizujmy po prostu kilka lekcji poza salą lekcyjną, wykorzystując teren zielony szkoły albo pobliską łąkę czy park. W nadchodzące cieplejsze wiosenne, a potem jesienne dni, odpowiedzmy twierdząco na prośby naszych uczniów o wyjście na dwór podczas lekcji języka obcego. Aby dobrze wykorzystać czas poza salą, wcześniej zaplanujmy uczniowskie aktywności i zgromadźmy potrzebne materiały. Jakiego rodzaju zajęć nie będą wymagały skomplikowanych przygotowań i sprawdzą się w różnych kontekstach edukacyjnych?

Piknik z pogaduchami

Wyjście na dwór to dobra okazja do przeprowadzenia ćwiczeń rozwijających uczniowskie kompetencje w zakresie mówienia w języku obcym – zarówno ustnego reagowania językowego, jak i tworzenia wypowiedzi ustnych.

Jeżeli mamy taką możliwość, stwórzmy atmosferę piknikową: przynieśmy drobne przekąski albo poprośmy młodych ludzi o zabranie ze sobą drugiego śniadania i usiądźmy z uczniami na trawie lub na kocach. Przygotujmy coś, co będzie zachęcało do mówienia: książki obrazkowe, wydrukowane

zdjęcia, karty obrazkowe/wyrazowe, kostki narracyjne, drobne przedmioty, krótkie opisy nietypowych sytuacji itp. Takie pomoce możemy wykorzystać do tworzenia opowiadań albo dialogów – na forum całej grupy lub w mniejszych zespołach, z losowaniem albo wybieraniem przez poszczególnych uczniów kolejnych elementów, które należy wpleść w opowieść/rozmowę. Warto też rozejrzeć się uważnie wokół i poszukać inspiracji w najbliższym otoczeniu.

Możemy też wybrać wcześniej historię, którą chcemy opowiedzieć i omówić podczas lekcji w terenie

W poszukiwaniu gotowych kostek opowieści warto odwiedzić szkolną świetlicę, gabinet logopedy, kąciak gier itp. Możemy również przygotować kostki samodzielnie (lub poprosić o to chętnych uczniów) – z grubszego papieru albo rolki po papierze toaletowym i rysowanych lub naklepanych prostych obrazków. Alternatywą będzie skorzystanie z jednego z bezpłatnych internetowych generatorów kostek do wydruku. Inna możliwość to wirtualne kostki – po zainstalowaniu prostej aplikacji będziemy mogli losować rysunki na smartfonie.

Fot. M. Bukowska-Ulatowska

Fot. M. Bukowska-Ulatowska

Fot. M. Bukowska-Ulatowska

Fot. M. Bukowska-Ulatowska

Trochę więcej ruchu

Jeżeli chcemy zaproponować bardziej dynamiczną aktywność młodszemu uczniom, możemy przygotować biegane/chodzone dyktando. Po dobraniu się w pary, uczniowie ustalają, kto będzie biegaczem/chodzącym, a kto – pisarzem. Biegacz udaje się do kartki z tekstem przygotowanym przez nauczyciela, zapamiętuje fragment, wraca do pisarza i dyktuje mu tekst. Możemy zaplanować zamianę ról w trakcie aktywności. Jeżeli chcemy wprowadzić element współzawodnictwa, powinniśmy brać pod uwagę zarówno czas przepisania całego materiału, jak i poprawność zapisu. Tego typu aktywności wymagają znalezienia odpowiedniego miejsca oraz omówienia zasad bezpieczeństwa z dziećmi, a także upew-

nienia się, że wszyscy uczniowie będą w stanie wziąć udział w takiej zabawie.

W plenerze dobrze sprawdzają się też gry w wersji mega – np. przygotowane przez uczniów w ramach powtórki materiału. Na zdjęciach na kolejnej stronie widać fragment gry składającej się z pól zadaniowych w czterech kolorach oraz kilku pól specjalnych, do przygotowania których wykorzystano papierowe talerzyki. Zdania do wykonania na poszczególnych polach – podaj: *brakujący przyimek / przymiotnik o znaczeniu przeciwnym / stopień wyższy i najwyższy przymiotnika / formy czasownika nieregularnego* – wypisano na drewnianych szpatułkach laryngologicznych i umieszczono w papierowych kubkach (w kolorach odpowiadających kolorom pól). Kostka została zrobiona z pudełka po chusteczkach higienicznych. W podobny sposób można powtórzyć z uczniami funkcje językowe. Zaletą takiego rozwiązania są: elastyczność (za każdym razem gra może mieć nieco inny układ), uniwersalność (możemy przygotowywać nowe zestawy zadań obejmujących dowolne treści) oraz stosunkowa łatwość przechowywania.

Możemy też pokusić się o przygotowanie gry terenowej, z zagadkami czy innymi rodzajami zadań dla uczniów (np. zaszyfowanymi w kodach QR). Tego typu aktywność sprawdzi się na zewnątrz, ale może też być zrealizowana w budynku szkoły.

albo poprosić chętnych uczniów o przygotowanie się do zaprezentowania krótkich historyjek lub odegrania scenek dla swoich rówieśników. Aby ułatwić i jednocześnie uatrakcyjnić przekaz ustny, warto przynieść ze sobą kilka rekwizytów, które poprowadzą narrację, a także przydadzą się przy dalszych aktywnościach, takich jak np. odtwarzanie wybranych elementów treści, układanie pytań itp. Jeżeli korzystają Państwo z teatryku Kamishibai, to spektakl w plenerze będzie dobrym pomysłem.

Fot. M. Bukowska-Ulatowska

Fot. M. Bukowska-Ulatowska

Fot. M. Bukowska-Ulatowska

O czym warto pamiętać, przygotowując zajęcia poza salą lekcyjną

Planując lekcję w terenie, wybierzmy takie aktywności, które nie będą wymagały od uczniów korzystania z podręczników, zeszytów (ćwiczeń) itp. Sceneria bez ławek szkolnych zachęca do postawienia na mniej standardowe rozwiązywanie.

Wybierając treści językowe, sięgajmy po materiał przynajmniej częściowo znany dla uczniów. W nowym otoczeniu, pełnym dodatkowych bodźców, może być nam trudno uzyskać odpowiedni poziom skupienia, aby skutecznie zapoznać młodych ludzi np. z trudną strukturą gramatyczną. Powtórki albo dodawanie niewielkich nowych elementów do dotychczasowej wiedzy uczniów sprawdzi się lepiej podczas lekcji w plenerze.

Żeby kapryśna pogoda nie zniweczyła naszych przygotowań, zaplanujmy zajęcia terenowe w taki sposób, aby ewentualne przesunięcie ich realizacji nie zaburzyło toku pracy z daną grupą. Dobrym rozwiązaniem może być sięgnięcie po treści spoza podręcznika albo też materiał powtórkowy z kilku ostatnich tygodni czy nawet miesięcy nauki.

Jeżeli decydujemy się na wykorzystanie nowoczesnych technologii podczas lekcji poza salą, użyjmy narzędzi, z którymi nasi uczniowie mieli już do czynienia wcześniej, aby uniknąć niepotrzebnego zamieszania. Na przykład sprawdźmy, czy potrafią skanować kody QR. Jeśli chcemy korzystać z zasobów sieciowych, upewnijmy się, że w wybranej przez nas lokalizacji będziemy mieć dostęp do internetu.

Dla zaawansowanych

W poszukiwaniu rozwiązań, które w większym stopniu wykorzystują potencjał przestrzeni pozaszkolnych (ale też najczęściej wymagają więcej przygotowań), warto

Fot. M. Bukowska-Ulatowska

sięgać po literaturę i materiały dydaktyczne wpisujące się w następujące nurty edukacyjne: nauka w terenie (*outdoor education*), pedagogika przygody (*adventure education*), pedagogika przeżyć (*experiential education*), pedagogika miejsca (*place-based learning*) czy zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe w plenerze (*outdoor CLIL*).

Na zakończenie

Mam nadzieję, że pomysły oraz podpowiedzi zawarte w tym artykule przekonały Państwa, że lekcje języka obcego prowadzone poza salą lekcyjną umożliwiają skuteczne rozwijanie uczniowskich kompetencji językowych. Sięgnięcie po materiały spoza podręcznika może być okazją do podjęcia ciekawych i/lub ważnych tematów, angażujących emocjonalnie młodych ludzi. Co równie istotne, przełamanie utartych schematów sprzyja zmianie dynamiki funkcjonowania grupy, a u poszczególnych uczniów – ujawnianiu się cech, których wcześniej mogliśmy nie zauważać. Nietypowa sytuacja otwiera nowe możliwości budowania relacji, odgrywających tak istotną rolę w procesie edukacyjnym. A zatem: wychodźmy na dwór podczas lekcji języka obcego!

Lekcja historii w terenie: Polacy w Wolnym Mieście Gdańsku

Grzegorz Rutkowski,
nauczyciel konsultant PCEN ds. historii i wiedzy o społeczeństwie

Nowoczesne nauczanie historii zmierza obecnie w kierunku osobistego jej doświadczenia poprzez zetknięcie z obiektami lub miejscami związanymi bezpośrednio z omawianymi wydarzeniami historycznymi. Stąd atrakcyjność wielu rekonstrukcji historycznych oraz lekcji przeprowadzanych poza murami budynku szkolnego.

Polacy w Wolnym Mieście Gdańsku to propozycja lekcji plenerowej (outdoor) dla historyków, służącej popularyzacji historii lokalnej. Program zajęć obejmuje wizyty w 9 lokalizacjach w Śródmieściu Gdańska, związanych z działalnością Polaków okresu dwudziestolecia międzywojennego. Uczniowie mają okazję odwiedzić kolejno następujące miejsca: Gimnazjum Polskie (ul. Jana Augustyńskiego 1), siedziba Związku Harcerstwa Polskiego (ul. Za Murami 2/10), Polski Klub Morski (ul. Nowe Ogrody 7), Komisariat Generalny RP (ul. Nowe Ogrody 27), siedziba Komisarza Ligi Narodów (ul. Wały Jagiellońskie 1), Dworzec Główny PKP (ul. Podwałe Grodzkie 2), Dom Polski – Gmina Polska (ul. Wałowa 21), Macierz Szkolna – Szkoła Podstawowa (ul. Wałowa 17) oraz gmach Dyrekcji Kolei (ul. Dyrekcyjna 2).

Za pośrednictwem smartfonów uczniowie skanują informacje zawarte w kodach QR. Dowiadują się o odwiedzanych miejscach oraz rozwiązują zadania zawarte w kartach pracy. Poznają m.in. sylwetki Polaków – przedstawicieli władz II RP w Wolnym Mieście Gdańsku (np. Komisarzy Generalnych) oraz aktywnych mieszkań-

ców: radnych do parlamentu (Volkstagu), wybranych działaczy skupionych wokół licznych organizacji polonijnych, m.in. związanych z rozwojem oświaty, prasy, harcerstwa oraz z szeroko rozumianą działalnością społeczną na rzecz polskości Gdańska. Ponadto dowiadują się o aspektach administracyjnych i prawnych funkcjonowania Wolnego Miasta Gdańska (konstytucja, obywatelstwo, postanowienia traktatowe, konwencje), ale także poznają liczne ciekawostki związane z życiem codziennym ówczesnych gdańszczan – zarobki, funkcjonowanie szkół czy obchodzenie świąt.

24 kwietnia 2024 r. zaprosiliśmy nauczycieli historii wraz z uczniami na przetestowanie lekcji plenerowej na temat Polaków w Wolnym Mieście Gdańsku. W zajęciach wzięli udział przedstawiciele Powiatowego Zespołu Szkół nr 2 w Rumi oraz Akadamickiego Liceum Ogólnokształcącego dla Młodzieży w Gdańsku. W roku szkolnym 2024/2025 jedno ze szkoleń Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku będzie także poświęcone zajęciom outdoor służącym propagowaniu historii naszego regionu. ■

Fot. G. Rutkowski

Fot. G. Rutkowski

Czy istnieje życie poza klasą? Edukacja plenerowa na lekcji biologii

Magdalena Urbaś,
nauczyciel-konsultant PCEN ds. biologii i przyrody

Prowadzimy obserwacje oraz hodowle w akwariach i na szalkach Petriego. Sięgamy po wirtualną czy rozszerzoną rzeczywistość, aby zanurkować we wnętrzu komórki i pojedynczego białka. Wykonujemy eksperymenty. Oglądamy prezentacje, modele, rysunki. Wykorzystujemy gry dydaktyczne. Takie lekcje mogłyby odbywać się na statku kosmicznym pędzącym ku innej planecie, gdy nasza rodzima Ziemia pozostała już tylko wspomnieniem. Mogłyby także odbywać się w bunkrze ukrytym głęboko pod ziemią, gdy upadek meteorytu zniszczył całe życie na powierzchni Ziemi. Może tak będzie kiedyś, ale na szczęście nie dziś. Na naszej planecie wciąż istnieje wiele form życia, także poza murami szkoły – wystarczy wychylić głowę, aby przekonać się o tym. Zatem w planach dydaktycznych nie powinno zabraknąć miejsca na edukację plenerową.

Może tuż za progiem szkoły czeka na odkrycie przez uczniów... sałata kompasowa? Ta niepozorna roślina o ciekawych właściwościach to wdzięczny obiekt do obserwacji. Swoją nazwę zawdzięcza ustawianiu się liści na linii północ – południe. Ale czy możemy zaufać sałacie jako niezwodnemu kompasowi? Warto to sprawdzić. W ramce poniżej przytaczam pomysł zadania dla uczniów, zaczerpnięty z publikacji: *Kalejdoskop przyrodniczy. Przedmioty przyrodnicze w klasach IV-VIII SP. Materiał metodyczny*¹.

Kolejny pomysł na weryfikację obiegu przekonania to sprawdzenie, czy w istocie mech porasta pnie drzew ze strony północnej (nie zawsze jest to prawdą). Może znajdziemy drzewo, którego pień jest porośnięty przez mech wyżej z innej strony niż północna? Od czego to może zleżeć? Weryfikując obiegu przekonania

w sposób naukowy, realizujemy II cel kształcenia zapisany w podstawie programowej biologii dla szkoły podstawowej: *Planowanie i przeprowadzanie obserwacji oraz doświadczeń; wnioskowanie w oparciu o ich wyniki*. W liceum i technikum będzie to odpowiednio III cel kształcenia (zakres podstawowy): *Rozwijanie myślenia naukowego; doskonalenie umiejętności planowania i przeprowadzania obserwacji i doświadczeń oraz wnioskowania w oparciu o wyniki badań*.

Jeśli przyglądamy się już pniom drzew, to może znajdziemy na nich i inne organizmy oprócz mchu? Na małej powierzchni można spotkać się wiele gatunków organizmów, pozornie do siebie podobnych, a przecież tak odległych. Na zdjęciu na kolejnej stronie widoczne są konary klonu przy ruchliwej ulicy w Sopocie, pokryte mchami i porostami.

Przeczytaj tekst:

Istnieje roślina, dzięki której można wyznaczyć kierunki świata. Jest nią sałata kompasowa (*Lactuca serriola*). Kiedy sałata kompasowa rośnie w pełnym słońcu, jej blaszki liściowe ustawione są równoległe do kierunku północ – południe, tak aby chronić się przed parowaniem, brzegiem blaszki do góry. Sałata kompasowa jest rośliną synantropijną, czyli towarzyszącą człowiekowi.

Zweryfikuj informacje zawarte w tekście – zaplanuj i przeprowadź obserwację. Odszukaj rośliny sałaty kompasowej. Czy wystarczy przyjrzeć się jednej roślinie? Wykonaj dokumentację fotograficzną z opisem lokalizacji napotkanych roślin, okolicy, nasłonecznieniem (czy rośliny znajdują się w pełnym słońcu przez cały dzień). Zapisz datę i godzinę wykonania zdjęcia. Określ, czy wszystkie liście są ustawione w kierunku północ – południe (jeśli nie wszystkie, to ile z nich).

Sałata kompasowa

Fot. Źródło: Wikimedia commons, domena publiczna

¹ Magdalena Urbaś, *Kalejdoskop przyrodniczy. Przedmioty przyrodnicze w klasach IV-VIII SP. Materiał metodyczny*, Poznań 2022.

Fot. M. Urbas

Przy okazji obserwacji kory drzew możemy wykorzystać skalę porostową i podjąć próbę oszacowania stopnia zanieczyszczenia powietrza². Do rozpoznawania porostów oraz wykorzystania skali porostowej może posłużyć publikacja przygotowana przez Centrum Informacyjne Lasów Państwowych: *Klucz do rozpoznawania porostów. Jakim powietrzem oddycham?*, dostępna w formie elektronicznej pod adresem <https://tiny.pl/drkmw>. Nawet obserwacja kawałka szkolnego murku porośniętego mchami i porostami może być wycieczką do fascynującego miniekosystemu. Napotkane martwe drzewo i leżące gałęzie to okazja do rozmowy o roli martwych drzew jako oaz dla życia. Może zechcemy prześledzić drugie życie drzewa? Jest szansa, że zauważymy wiję, krocionogi i inne drobne bezkręgowce, a przy odrobinie szczęścia możemy natrafić na chronione i rzadkie gatunki. Rola martwych drzew jest jednak znacznie szersza. Bogatym źródłem informacji na ten temat będzie np. publikacja *Drugie życie drzewa* (red. Gutowski, 2017).

W sytuacji optymalnej mamy do dyspozycji ogród szkolny, ale nawet w sytuacji dalekiej od optimum możemy znaleźć w pobliżu szkoły nieco zaniedbany fragment terenu. Przyjrzyjmy się, jakie rośliny tam rosną i zastanówmy wspólnie z uczniami, dlaczego właśnie te? Zaobserwujmy warunki, jakie występują w danym miejscu: nasłonecznienie, wilgotność, nierówności terenu,

narażenie na wiatry, właściwości gleby (np. dla niektórych roślin niezbędna jest gleba o kwaśnym odczynie). Może odnajdziemy pokrzywę zwyczajną? Obecność pokrzywy zwyczajnej świadczy o zasobności gleby w związku azotu. Nawet obserwacja miejskiego trawnika może być formą zajęć terenowych. Często nie musimy wędrować daleko od budynku szkoły, aby dotrzeć do cennego przyrodniczo miejsca.

Gdy chcemy sprawdzić, czy życie faktycznie istnieje poza szkolnymi murami, mamy przed sobą wiele możliwości. Poczynając od wyjścia na szkolne boisko, aż po wielodniowe wycieczki i zielone szkoły. To okazja do wykorzystania umiejętności z różnych przedmiotów oraz ich faktycznej integracji. Możemy np. powiązać zbadany odczyn gleby z występowaniem w danym miejscu określonych gatunków roślin.

Powstawanie i kształtowanie świadomości ekologicznej wiąże się nierozdzielnie z wyjściem poza szkołę: *Pierwszym krokiem na drodze do ekologicznego życia powinna być chęć i umiejętność życia w środowisku przyrodniczym, w lesie, na łące, w parku czy ogrodzie. [...] Dopiero gdy posiędziemy lub nie zatracimy wrodzonej umiejętności przebywania w przyrodzie, uczyliśmy się obserwować ją i doświadczać, a dopiero to pozwala nam zrozumieć procesy i prawa nią rządzące. Ten etap jest kluczowy i nie do przecenienia w pobudzaniu świadomości ekologicznej i kształtowaniu postaw. Z niego naturalnie wynikną dalsze stopnie na naszej ścieżce do ekologicznego życia. Każdy kto rozumie świat przyrody, zaczyna zdawać sobie sprawę z tego, jak wielki wpływ ma on sam na środowisko, a także jaki wpływ na niego ma przyroda i stan w jakiej się ona znajduje. Tutaj samo nasuwa się pytanie – co ja mogę zrobić na rzecz przyrody i jak?*³

Odwiedzenie miejskiego parku również pozwoli dostrzec interesujące obiekty. Warto poświęcić uwagę zachowanym skrawkom terenów podmokłych oraz pniom ściętych drzew.

A może pokusimy się o założenie szkolnego ogródka? Temu zagadnieniu warto poświęcić osobny czas i miejsce. Pomocą może być ponownie publikacja *W przyrodniczym kalejdoskopie*. Znajdziemy tam m.in. inspiracje i pomysły na szkolne ogrody różnych typów. Pełny test publikacji znajdziemy na stronie tematycznej PCEN *Biologia i przyroda*: <https://tiny.pl/drkmc>.

Lekcja biologii na zewnątrz to również okazja do innych aktywności, w tym wykorzystania aplikacji na telefon komórkowy służących do rozpoznawania gatunków roślin czy głosów ptaków (np. PlantNet, BirdNET).

Zajęcia terenowe mogą być ważnym elementem projektów uczniowskich prowadzonych zarówno w ramach zajęć

² tlenek siarki (IV), związki azotu

³ Red. Gosia Świderek, *Taką mamy naturę. Natura 2000 i inne formy ochrony przyrody. Materiały dla nauczycieli*, Łódź 2009, ISBN: 978-83-928246-5-7. Publikacja dostępna w formie elektronicznej do pobrania na stronie: <https://www.zrodla.org/wydawnictwa>

służących realizacji treści objętych podstawą programową, jak i zajęć dodatkowych czy inicjatyw służących wspieraniu uzdolnień uczniów.

A może uczniowie zapragną włączyć się w projekty realizowane w ramach nauki obywatelskiej? Jedną z pomorskich instytucji, która wdraża ideę nauki obywatelskiej, jest Instytut Oceanologii Polskiej Akademii Nauk w Sopocie. IO PAN m.in. poszukuje odpowiedzi na pytanie: czy morszczyń powróci? Możemy wraz z uczniami pomóc w znalezieniu odpowiedzi. O tym i innych projektach można przeczytać na stronie: <https://oceanofchanges.com/nauka-obywatelska>. Szerzej o nauce obywatelskiej pisaliśmy w nr 117 „Edukacji Pomorskiej”⁴ (<https://www.pcen.gda.pl/publikacje/edukacja-pomorska>).

Na zewnątrz czeka na odkrycie przez uczniów mikrokosmos małych bezkręgowców, świat grzybów (które doceniamy coraz bardziej), może uda się też dostrzec niewielkie ssaki (np. jeże) albo rozpoznać niektóre gatunki ptaków (np. odróżnić sierpówkę od gołębia grzywacza). Żeby to wszystko mogło się wydarzyć, wystarczy zamknąć za sobą drzwi szkoły. Przekonajmy się, że istotnie życie w swoich wielu przejawach i formach wciąż trwa poza szkolnymi murami – do tego kroku zachęcam wszystkich, nie tylko wiosną i wczesną jesienią.

⁴ Zob. Magdalena Urbaś, *Producenci nauki – obywatele*, „Edukacja Pomorska” nr 117 (68), marzec-kwiecień 2023 r., www.pcen.gda.pl/publikacje/edukacja-pomorska.

Lekcje fizyki poza salą lekcyjną

Tomasz Kacik,
nauczyciel-doradca metodyczny PCEN ds. fizyki

We współczesnej edukacji oczekuje się od uczniów, że wykorzystają przyswojoną wiedzę w zupełnie nowych sytuacjach. Jest to jednak możliwe tylko wtedy, gdy właściwie ją zrozumieją i w dobrze zorganizowany sposób zachowają w pamięci długotrwałej.

Dlatego w procesie kształcenia konieczne jest szukanie najlepszych rozwiązań, rozpatrywanie wielu możliwości, tak aby uzyskać jak najlepsze wyniki nauczania w określonych warunkach.

Wśród kilkunastu wytycznych dot. efektywnej lekcji angażującej uczniów do zdobywania wiedzy i uczenia się, są dwie szczególnie ważne w kontekście **edukacji outdoorowej**, a mianowicie:

1. zaciekawienie uczniów tym, co będzie przedmiotem lekcji;
2. stworzenia takiego środowiska uczenia się, które będzie zachęcać uczniów do aktywnego uczestnictwa w tym procesie.

Rysunek 1. Rola ucznia i nauczyciela w procesie uczenia się

Ważną zaletą zastosowania edukacji outdoorowej podczas lekcji fizyki jest rozwijanie u uczniów kompetencji najważniejszych w dzisiejszym szybko zmieniającym się świecie – **kompetencji 4K**, czyli kreatywności, kooperacji, komunikacji i krytycznego myślenia.

Czym jest edukacja outdoorowa? Najogólniej: każdą formą kształcenia realizowaną poza salą lekcyjną. Zatem już samo wyjście na korytarz, do świetlicy czy na salę gimnastyczną spełnia podstawowe wymagania edukacji outdoorowej. Kolejnym krokiem może być opuszczenie murów budynku szkolnego i udanie się na plac przyszkolny, boisko szkolne, bieżnię, a może do stworzonej tzw. zielonej klasy. Gdy opuścimy teren szkoły, ciekawymi środowiskami uczenia się mogą być parki czy place zabaw.

Jakie treści można realizować podczas edukacji outdoorowej? Wszystkie, przecież fizyka jest nauką o otaczającym nas świecie. Fizyka jest wszę-

dzie – przyroda sama podpowie nam treści kształcenia. Pamiętajmy tylko, aby planować aktywności w sposób angażujący uczniów, proponować im zajęcia, podczas których to oni tworzą, nawzajem się inspirują i wykonują pomiary. W realizacji tych celów pomorze nam wykorzystanie metody STE(A)M.

W dalszej części artykułu przedstawię kilka sprawdzonych pomysłów na lekcje fizyki poza salą lekcyjną.

1. Lekcje wykorzystujące Słońce i gnomon:

- projekt edukacyjny *O czym szeptce cień* – uczniowie dokonują pomiarów zmian wielkości związanych ze Słońcem (np. azymut, wysokość Słońca, górowanie Słońca) w zależności od czasu.
- Analemma, czyli słoneczna ósemka* – projekt bardzo pracochłonny, ale dający ciekawy efekt wizualny i duży materiał do wnioskowania dla uczniów.
- Jak wielka jest nasza Ziemia?* – projekt międzyszkolny oparty na doświadczeniu Eratostenesa, polegający na wyznaczeniu promienia Ziemi.
- W jaki sposób wyznaczyć tczewski południk?* – wyznaczenie lokalnego południka.
- Jak wysokie jest najwyższe drzewo na terenie szkoły?* – w szkole podstawowej, aby odpowiedzieć na to pytanie, można wykorzystać podobieństwo trójkątów, a w szkole ponadpodstawowej – oczywiście trygonometrię.

Fot. T. Kacik

Gnomon wraz z tarczą, na której wyznaczony jest lokalny południk i południk magnetyczny

2. Lekcje z optyki:

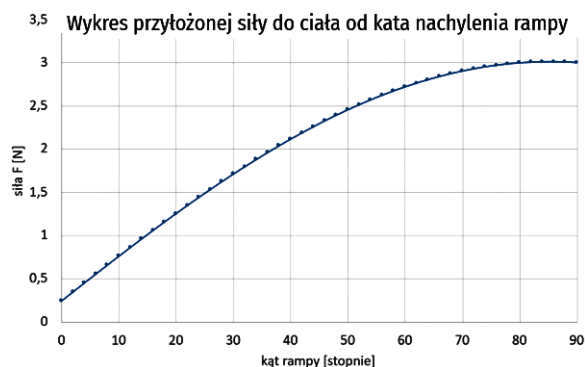
- Piec słoneczny* – uczniowie projektują i budują z przygotowanych materiałów piec słoneczny; wygrywa ta grupa uczniów, która podgrzeje wodę w danym pojemniku do najwyższej temperatury.

3. Lekcje na temat hydrostatyki:

- Zaprojektuj i zbuduj prasę hydrauliczną do ściskania plastikowych butelek* – potrzebne materiały to: strzykawki o różnych średnicach, gumowe wężyki o odpowiednich średnicach, plastikowe butelki, kawałki desek, gwoździe, młotek i pojemnik z wodą; lekcje polecane do zorganizowania na dworze, bo podczas nich pracujemy z dużą ilością wody.
- Jak zmienia się ciśnienie atmosferyczne wraz z wysokością? – uczniowie przy pomocy aplikacji Phythox dokonują pomiarów ciśnienia na różnej wysokości (którą szacują).

3. Lekcje dot. ruchu i dynamiki:

- Jak szybko biegam?* – wyznaczanie prędkości podczas biegu i marszu; uczniowie dokonują pomiaru drogi oraz czasu.
- Skutek działania stałej siły* – zobrazowanie II zasady dynamiki Newtona; na bieżni uczniowie rozpędzają (przy pomocy stałej siły) ucznia na deskorolce, który w równych odstępach czasu kładzie na bieżni plastikowe kubeczki; uczniowie dokonują pomiarów odległości kubeczków od linii startu i wnioskuje o rodzaju ruchu.
- Zbuduj rampę, dla której możesz zmieniać kąt nachylenia, i określ zależność siły wciągającej od kąta nachylenia rampy* – potrzebne materiały to: deska (stanowiąca rampę), klocek (który będzie wciągany ruchem jednostajnym wzdłuż rampy), siłomierz o odpowiednim zakresie oraz telefon komórkowy (do mierzenia kąta nachylenia rampy; polecam aplikację Phythox).

Rysunek 2. Przykładowy wynik pracy uczniów (wykres teoretyczny)

5. Lekcje o energii, pracy i mocy

- Jaką mam moc?* – uczniowie wyznaczają moc średnią i chwilową maksymalną podczas biegu po poziomej trasie oraz podczas wbiegania po schodach na określone piętro.
- Ile wyniosła moja praca podczas ćwiczeń?* – uczniowie dokonują wyliczeń.
- Jaki jest koszt mojej pracy?* – uczniowie wykonują dowolne prace i wyznaczają jej wartość, a następnie porównują koszt pracy z kosztem zużycia energii prądu elektrycznego.

6. Lekcje na temat ruchu drgającego i grawitacji

- Jak daleko jest Tczew od środka Ziemi?* – wykorzystujemy tylko wahadło matematyczne, stoper, dwie stałe (masa Ziemi i stała grawitacji) oraz oczywiście wiedzę zdobytą na lekcjach fizyki; wynik to promień Ziemi.

7. Lekcji o grawitacji i astronomii

- Jak duży jest Układ Słoneczny?* – uczniowie, poprzez wykorzystanie proporcji, wyznaczają odległości pla-

net od Słońca oraz ich wielkości w porównaniu do Słońca; dobrze się sprawdzają porównania otrzymanych rozmiarów planet do znanych uczniom owoców i warzyw; ja osobiście lekcję tą przeprowadzam na bieżni, a efektem końcowym jest wykonanie zdjęcia powstałego modelu Układu Słonecznego z najwyższego piętra w szkole.

b. Czy w Układzie Słonecznym jest tłoczno? – inny wariant podobnych działań uczniów, jak w podpunkcie a.

8. Lekcje dot. działań na wektorach

a. Ułóż bajkę w których wykorzystasz przygotowane wektory, tak aby dotrzeć do celu – uczniowie tworzą bajkę, przy czym stosują zasadę dodawania i odejmowania wektorów.

b. Wykorzystanie modeli wektorów do zobrazowania zasad, praw i sił działających w układzie (wzajemność oddziaływania).

Fot. T. Kacik

Wykorzystywane modele wektorów o różnej długości (wykonane ze sklejki)

9. Wycieczki edukacyjne

a. Śladami... Jana Heweliusza / Daniela Fahrenheita – uczniowie przygotowują plan wycieczki, z zaznaczonymi na mapie Gdańska trasami do zwiedzania.

W edukacji outdoorowej można także wykorzystać obserwacje, np. porównać ruch samochodowy do przepływu prądu w przewodniku, czy po prostu przenieść miejsce wykonywania doświadczeń z sali lekcyjnej na świeże powietrze. Należy też pamiętać, że uczniowie muszą się przyzwyczaić do nowego środowiska, które zupełnie nie kojarzy im się z nauką, a które dostarcza wielu bodźców, niekoniecznie pomagających w nauce. ■

Kaszubska edukacja outdoorowa

Lucyna Radzimińska,
starszy specjalista PCEN ds. języka kaszubskiego
Anna Cupa,
nauczyciel języka kaszubskiego w Szkole Podstawowej w Łubianie

Od początku, kiedy podjęto próby wprowadzenia nauczania języka kaszubskiego w szkołach (lata 90. XX w.), zwracano uwagę na to, że edukacja kaszubska przebiega w dwóch dopełniających się obszarach: nauki języka kaszubskiego oraz wiedzy o języku i kulturze kaszubskiej. Dlatego też w ramach tego przedmiotu treści kulturowe (w tym historyczne) oraz wiedza o języku ujmowane są w sposób całościowy. Ważne jest, aby lekcje kaszubskiego odbywały się również poza budynkiem szkolnym – w terenie, czy to poprzez poznawanie najbliższej okolicy, czy poprzez uczestniczenie w wycieczkach pozwalających poznać dalsze części Kaszub. Jak podkreśla dr Justyna Pomierska, wyjście w teren w ramach „języka kaszubskiego” to nie typowa wycieczka szkolna, choć ma też wszystkie ww. przymioty. Dla kaszubisty nauka w terenie – rozumiana jako wyjście w lokalne środowisko i do instytucji kultury – jest sednem procesu dydaktycznego, ponieważ prawdziwie zanurza język w kulturze, wiąże poznawanie świata z nazywaniem jego elementów, opisem czy analizą¹. Dzięki lekcjom w terenie realizowane są cele edukacji kaszubskiej, a mianowicie kształtowanie językowej, kulturowej i tożsamościowej świadomości ucznia w partnerstwie z rodziną, środowiskiem lokalnym i regionalnym².

W dalszej części tekstu swoim doświadczeniem i konkretnymi pomysłami podzieli się Anna Cupa, absolwentka etnofilologii kaszubskiej na Uniwersytecie Gdańskim, obecnie nauczycielka języka kaszubskiego w Szkole Podstawowej w Łubianie, która w swojej pracy nie wyobraża sobie lekcji bez wychodzenia w teren.

L.R.

Fot. Archiwum szkolne

1 Szerzej o statusie o wyjścia w teren na lekcjach języka kaszubskiego: Justyna Pomierska, Status „wyjścia w teren” w dydaktyce języka kaszubskiego, „Język – Szkoła – Religia”, 13 (4), s. 70-82. Autorka stoi na stanowisku, że nauka w terenie to istotna i nieodzowna część procesu dydaktycznego. Wyjście w teren najlepiej realizuje główny cel przedmiotu język kaszubski: pozwala zanurzyć język w kulturze.

2 Por. zapisy podstawy programowej z Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 Poz. 356), a także Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. z 2018 Poz.467).

Fot. Archiwum szkolne

Lekcje języka kaszubskiego sprzyjają wykorzystaniu edukacji outdoorowej. Sama podstawa programowa prowadzi nauczycieli tego przedmiotu do rozmaitych muzeów i poznania Kaszub w praktyce. W wielu przypadkach jednak nadal będzie to podający tok nauczania: przewodnik mówi, a ty – uczniu – postuchaj, zapamiętaj, a później, niestety... zapomnij. Nasz młody człowiek jednak lubi przeżywać i stawać przed wyzwaniami do rozwiązania. Taką edukację wyjazdową podczas lekcji języka kaszubskiego praktykujemy w gminie Kościerzyna. Opiera się ona przede wszystkim na współpracy nauczycieli języka kaszubskiego, którzy wymieniają się doświadczeniami i przygotowują coraz to nowe sposoby pracy w terenie.

Jednym z przykładów niech będzie wspólny wyjazd do Piaśnicy i Wejherowa uczniów klas VII i VIII z trzech szkół: Skorzewa, Wielkiego Podlesia i Łubiany. Plan zwiedzania obejmował bardzo poważne i – wydawałoby się – nudne dla młodego człowieka miejsca: Muzeum Martyrologii w Piaśnicy, Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, a także Kalwarię Wejherowską i rynek miejski. Zadaniem uczniów było stworzenie w parach (wg miejsc zajmowanych w autokarze) lapbooków, w których będą najważniejsze informacje ze zwiedzanych miejsc. Szczegóły NaCoBeZU (kryteria sukcesu – przyp. red.) uczniowie otrzymali w karcie informacyjnej. Tam też dowiedzieli się, że lapbooki

będą oceniane w drodze powrotnej: 50% oceny to punkty przyznane przez pozostałe uczniowskie pary w autokarze, a pozostałe 50% to oceny trzech nauczycieli, biorących udział w wyjeździe. Uczestnicy z ekscytacją przyjęli takie zadanie. Służyło ono też lepszej integracji oraz wzajemnemu poznaniu się dzieci i młodzieży z trzech różnych szkół. Podczas podróży do Wejherowa, uczniowie przygotowali tekturowe elementy lapbooków i opracowali swoje koncepcje. Wymieniali się też pomysłami oraz dyskutowali o sposobach realizacji. W trakcie zwiedzania kolejnych miejsc młodzi ludzie notowali informacje i uzupełniali swoje lapbooki. To była naprawdę dobra zabawa, a jednocześnie sposób na lepsze zapamiętanie wiedzy. Prawie całą drogę powrotną uczniom zajęło ocenianie lapbooków i oczekiwanie na noty końcowe. Wyjazd zakończył się radością, zadowoleniem uczestników oraz pięknymi pracami merytorycznymi. Po powrocie do szkoły, na kolejnych lekcjach, uczniowie otrzymali jeszcze zadanie przestudiowania lapbooków, na podstawie których zaliczyli test wiedzy w internecie. Lapbooki, wraz ze zdjęciami z wyjazdu, trafiły na wystawę szkolną.

Innym przykładem wykorzystania edukacji outdoorowej był niedawny wyjazd uczniów z Łubiany do Gdańska. W wycieczce brało udział 49 osób z klas III-VII. Rozpiętość wiekowa oraz liczba uczestników determinowała sposób organizacji wyjazdu oraz pomysły na jego przebieg. Organizatorzy podzielili młodych ludzi na 4 grupy wiekowe

Fot. Archiwum szkolne

i przypisali je do konkretnych opiekunów. W ten sposób najpierw zwiedziliśmy Europejskie Centrum Solidarności, a zakończyliśmy pobyt w Gdańsku uczestnictwem w kaszubskim meczu w Ergo Arenie. Pomędzy tymi wydarzeniami uczestnicy mieli zwiedzić Głównie Miasto. Każdy uczestnik otrzymał kartę pracy opartą na zasadach gry terenowej, z opisem dojścia do konkretnych lokalizacji i miejscem na zanotowanie odpowiedzi na pytania. Cztery grupy wraz ze swoimi opiekunami wyruszyły spod Brama Wyżynnej. Na zrealizowanie zadanie mieli 1,5 godziny oraz dowolne metody pracy. Uczestnicy mieli m.in. zrobić wspólne zdjęcie przy trzech obiektach w Bazylice Mariackiej, przywitać się po kaszubsku w pobliskim sklepie regionalnym, napisać, kim jest Neptun, a także odnaleźć drogę do pomnika Świętopętka Wielkiego. Po zrealizowaniu zadania opiekunowie wraz z uczniami z emocjami opowiadali o zastosowanych metodach zdobywania wiedzy. Młodzi ludzie musieli sami znaleźć drogę do konkretnych miejsc, często prosząc przechodniów o pomoc. Wymagało to odwagi i było nie lada wyzwaniem. Jedni grzecznie szukali tabliczek z konkretnymi informacjami, inni, aby przyspieszyć działanie, podpytywali koleżeńskie grupy o odpowiedzi. „Proszę pani, a tak można?” – pytali uczestnicy swoich opiekunów, na co ci odpowiadali, że każda metoda jest dozwolona, liczy się spryt i szybkie wykonanie zadania. To była dla wszystkich konkretna lekcja życia, zdobywania wiedzy oraz współpracy w grupie. Podczas podróży powrotnej każdy z uczniów miał wymienić 3 rzeczy, które podobały mu się podczas wyjazdu oraz 2, które mu się nie podobały. Ok. 70% uczestników wymie-

niło zwiedzanie Głównego Miasta jako ciekawy punkt wycieczki, podkreślając, że było to ekscytujące, chociaż też wymagające zadanie. Opiekunowie pogratulowali uczestnikom zrealizowania zadania, a nade wszystko cieszyli się, że uczniowie ćwiczyli swoją samodzielność i kreatywność w działaniu.

Jak pokazują powyższe przykłady, każde wyjście w teren pomaga dzieciom i młodzieży poznać historię, przyrodę, kulturę i geografę Kaszub, a dodatkowo spotkania z przedstawicielami kultury czy ruchu regionalnego kształtują tożsamość młodego człowieka. Warto podkreślić jeszcze jeden aspekt: nauka w terenie daje możliwość kształcenia sprawności językowych. ■

Fot. Archiwum szkolne

Edukacja outdoor: warsztaty, inspiracje i wyzwania – refleksje z konferencji *INSPIRUJMY SIĘ*

Irmina Buczek,
nauczyciel-konsultant PCEN ds. fizyki i chemii

5 marca 2024 r. w Szkole Podstawowej nr 6 w Kościerzynie odbyła się kolejna odsłona cyklu konferencji *INSPIRUJMY SIĘ*, skoncentrowana na tematyce *outdoor learning w edukacji*. Wydarzenie zgromadziło nauczycieli, pedagogów, psychologów oraz dyrektorów szkół i placówek z powiatu kościerskiego oraz innych części województwa pomorskiego. Celem konferencji było zaprezentowanie i omówienie potencjału edukacji poza murami szkoły, a także wymiana doświadczeń w zakresie wprowadzania tego podejścia do praktyki szkolnej.

Oficjalne otwarcie wydarzenia poprowadziła Ewa Furche, dyrektor Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, wraz z dyrektorem Szkoły Podstawowej nr 6, Małgorzatą Kreft. Wśród gości, którzy uczestniczyli w inauguracji, znaleźli się: burmistrz Kościerzyny, Michał Majewski, dyrektor Biura Obsługi Placówek Oświatowych w Kościerzynie, Karol Narloch, dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kościerzynie, Justyna Kujach, oraz dyrektor Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Kościerzynie, Izabela Reclaw, wraz z innymi przedstawicielami lokalnej społeczności.

Dr Beata Kuna, nauczyciel-konsultant Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, rozpoczęła serię wykładów od prezentacji koncepcji *outdoor education* w szkole. Podczas swojego wystąpienia poruszyła kluczowe aspekty tego podejścia oraz jego potencjalny wpływ na procesy edukacyjne. Kolejnym prelegentem była Sylwia Kilanowska-Męczykowska, również nauczyciel-konsultant z PCEN w Gdańsku, która przybliżyła uczestnikom pojęcie outdoor learningu, jego potencjał oraz różne metody realizacji w praktyce.

Fot. R. Tybora

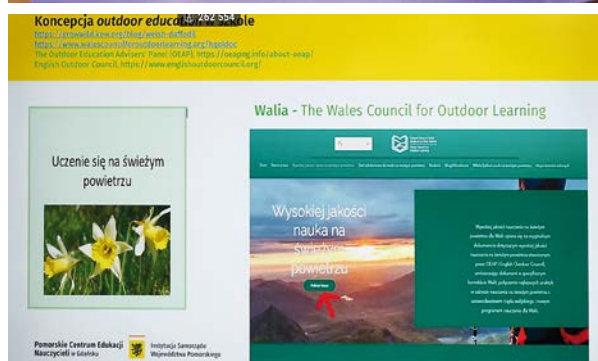
Fot. R. Tybora

Po przerwie uczestnicy mieli możliwość wyboru sesji warsztatowych, podczas których mogli zgłębić konkretne zagadnienia związane z edukacją poza salą lekcyjną. Tematyka warsztatów, przygotowanych przez doradców metodycznych PCEN w Gdańsku, była różnorodna i obejmowała m.in. inkluzję uczniów z doświadczeniem migracyjnym, naukę fizyki czy trening uważności w praktyce szkolnej. Poprzez udział w warsztatach uczestnicy konferencji mieli okazję zdobyć praktyczne umiejętności i przeanalizować pomysły, które mogą zastosować w swojej pracy z uczniami, integrując elementy edukacji outdoorowej. Różnorodność propozycji pozwoliła każdemu uczestnikowi znaleźć inspirację oraz konkretne narzędzia, które mogą wprowadzić do swojej praktyki pedagogicznej.

Dzięki bogatej ofercie warsztatowej oraz wykładom wprowadzającym, nauczyciele i pedagodzy zyskali nowe narzędzia oraz pomysły, które mogą wykorzystać w swojej codziennej pracy z uczniami, przyczyniając się do budowy bardziej angażującego i inspirującego środowiska edukacyjnego. Jak podkreślali uczestnicy konferencji, ze spotkań wynieśli przekonanie, że edukacja outdoorowa nie jest tylko modą, ale skuteczną strategią pedagogiczną, która wspiera rozwój uczniów na wielu płaszczyznach, a także świadomość, że edukacja outdoorowa wymaga od nauczycieli elastyczności, kreatywności oraz otwartości.

Fot. R. Tybora

Fot. R. Tybora

Fot. R. Tybora

Lektury kreatywnej edukatorki – mądrze, twórczo, inaczej

Justyna Wołoszyk-Brzezińska,
nauczyciel-doradca metodyczny PCEN ds. języka polskiego

Jerome Bruner w książce *Kultura edukacji* pisze m.in. o czterech pojęciach, które wprowadzone w edukacyjną przestrzeń, zmieniają postrzeganie świata i zrozumienie, na czym polega uczenie (się) w szkole i poza nią.

Te pojęcia to: *sprawstwo* (zwiększanie stopnia zarządzania własną aktywnością umysłową), *refleksja* (nie mechaniczne wkuwanie na pamięć, ale pojmowanie sensu przyswajanych treści), *współpraca* (dzielenie się wiedzą przez osoby zaangażowane w nauczanie i uczenie się) oraz *kultura* (sposób życia i myślenia, uczenie się w konkretnej rzeczywistości). Co warto wziąć od znawców tematu, aby edukować MĄDRZE, TWÓRCZO, INACZEJ (hasło Kreatywnej Pedagogiki)?

Zapraszam do czytania!

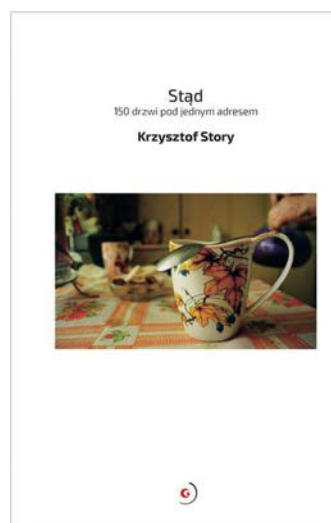

Jerome Bruner, *Kultura edukacji*, Wyd. Universitas – zbiór esejów na temat związku między szeroko rozumianą edukacją a kulturą – jak napisano na 4. stronie okładki. To jedna z tych książek, które mogą stać się przewodnikiem-przewodniczką w projektowaniu kultury uczenia (się) w szkole, w sali lekcyjnej i poza nią w oparciu o najważniejsze kompetencje.

W przedmowie pada

ważne pytanie o to, czy zdołaliśmy wypracować jakiegokolwiek obiecujące wytyczne, jak organizować kulturę szkoły, aby zapewnić dzieciom lepszy start? Czy stwarzamy każdego dnia warunki, by młodzież wykorzystywała zasoby i potencjał szeroko rozumianej kultury? Chociaż odpowiedzi na te pytania nie są proste, a często też poddają w wątpliwość nasze edukacyjne działania, autor esejów stara się pomóc w zmianie nawyków i zachęca do zweryfikowania przyzwyczajzeń na rzecz nowych narracji, uwzględniających zmiany zachodzące w świecie każdego dnia. Kulturę do klas szkolnych można wprowadzać już dziś. Co jest istotą tak zaprojektowanych zespołów? Wzajemne dzielenie się wiedzą i pomysłami, wzajemna pomoc w przyswajaniu materiału, podział pracy i zamiana ról, możliwość dokonywania refleksji nad działaniami grupy, zdobywanie wiedzy oraz praca w oparciu o innowacje. *Uczenie się, zapamiętywanie, rozmawianie,*

wyobrażanie sobie – to wszystko możliwe jest dzięki uczestniczeniu w kulturze (Jerome Bruner).

Krzysztof Story, *Stąd. 150 drzwi pod jednym adresem*, Wyd. Kontynenty to książka – reportaż o wyprawie, która otwiera tytułowe drzwi, co staje się pretekstem do snucia opowieści o życiu (nie) zwykłym. Przepis na taką podróż: 1. Wybrać jeden adres – konkretną ulicę i numer domu. 2. Objechać cały kraj i odnaleźć wybrany adres w każdym kolejnym mieście i wsi. 3. Zapukać do drzwi.

Według tego przepisu

powstała książka – obraz Polski codziennej, zwykłej, niedostłuchanej. *Polski z ulicy Cichej 3.* – można przeczytać o koncepcji autora. Ta wyjątkowa pod każdym względem książka może stać się początkiem ważnego projektu: jakie historie jesteśmy w stanie usłyszeć, gdy wsłuchamy się w rozmówców, gdy zadamy pytania, po których popłyną opowieści o życiu? Zamieszczone tu odkrycia to gotowe pomysły na edukacyjne działania wokół słów-kluczy: człowiek, dom, podróż, życie. W mojej szkole (ZSO nr 8 w Gdańsku) w każdym miesiącu, w ramach projektu *Szkoła w mieście*, jest jeden dzień nauki poza salą lekcyjną. To czas, kiedy szczególnie ważna staje się edukacja w przestrzeni wolnej od ławek, tablic, za to z uważnością

na uczenie się poprzez działanie, do którego zaprasza miasto i mieszkający w nim ludzie. Wtedy to właśnie najbardziej liczy się słuchanie i tworzenie opowieści. Jedną z naszych wypraw odbyła się do parku obok szkoły. Miejsce niby znane, ale tego dnia odkrywane na nowo. Właśnie tam zrobiliśmy lekcje wstępne do omawiania *Tajemniczego ogrodu* F. Burnett. To miejsce stało się okazją do snucia opowieści o miejscach ważnych dla dzieci. Otwieraliśmy kolejne bramy (drzwi, okna) rodzinnych historii. Byliśmy zarazem autorami i bohaterami tych wyjątkowych opowieści. To był czas ważnych rozmów i refleksji – zawsze bezcennych w procesie uczenia (się).

Agnieszka Pajęzkowska, Wędrowny zakład fotograficzny, Wyd. Czarne – książka, która cały czas inspiruje mnie do tworzenia zajęć opartych na uważnej obserwacji ludzi i świata oraz do zapraszania moich uczniów_uczennic do ciekawych zadań. Pomysł autorki: *Zdjęcie za historię*. Agnieszka Pajęzkowska postanowiła wyruszyć w podróż. W tym celu stworzyła *Wędrowny Zakład*

Fotograficzny. Jak sama napisała we wstępie: *To nie fotografia była celem, ale bycie w drodze. (...) Nie było moją intencją weryfikowanie informacji, które otrzymywałam – głównie słuchałam, doświadczając tego, jak te spotkania, sytuacje i miejsca zmieniają moje wyobrażenia o historii, miejscach, o ludziach*. Żyjemy w czasach nieustannego utrwalania rzeczywistości, ale często bez refleksji nad zatrzymanym obrazem. Mój pomysł na zajęcia polegał na tym, żeby popatrzeć na rzeczywistość jak na fotograficzny kadr. Jednak zanim zrobi się zdjęcie, ważne jest zaplanowanie działań, aby potem umieć opowiedzieć historię utrwaloną na fotografii. Projekt trochę badawczy, reporterski oraz artystyczny okazał się dużym wyzwaniem dla dzieci i młodzieży, bo zmuszał do uważnej obserwacji, zatrzymania się, krytycznego myślenia, a potem opowiedzenia historii. *Agnieszka Pajęzkowska ze swym wędrownym zakładem podróżuje (...) i odnajduje istotę człowieka. Udowadnia, że fotografia to przede wszystkim spotkanie. To w tej książce porusza najbardziej* (Aldona Łaniewska-Wołtk, Program 2 Polskiego Radia). Warto wziąć do szkoły pomysł na fotograficzne lekcje. To ważny temat również na spotkania wokół edukacji medialnej i roli fotografii w kształtowaniu umiejętności patrzenia na rzeczywistość.

Zbigniew Dmitroca, Lekcje (nie)obecności, Wydawnictwo Ostrogi to wspomnienia o ludziach, których autor znał, z którymi się spotykał i z którymi łączyły go wspólne historie. *Wśród kilkuset osób poznanych w ciągu całego mojego życia, są takie, które wymykają się opisowi. Z daleka widzę je dość wyraźnie, ale ilekroć się do nich zbliżam i próbuję wydobyć z pamięci jakieś szczegóły, są*

nieuchwytni jak cienie. Jedni przemknęli na podobieństwo meteorów, innych znałem dłużej, czasem kilka tądnych lat – napisał w Słowie od autora Zbigniew Dmitroca. Te jego opowieści ze spotkań stały się inspiracją do moich zajęć. Zaprosiłam dzieci_młodzież do przypomnienia sobie spotkań z osobami, które w jakiś sposób zapamiętały. To miały być opowieści o zwyczajnych, codziennych zdarzeniach, o sytuacjach z pozoru mało spektakularnych, a jednak dla nich znaczących. Tak powstały piękne krótkie historie, np. o babci i bezinteresownym geście pomocy albo o koleżance ze szkoły, która nauczyła, czym tak naprawdę jest empatia. Ta lekcja pisania opowieści o (nie)zwykłych bohaterach dnia codziennego pokazała, że warto_trzeba zachęcać do zwracania uwagi na historie (nie)codzienne. *Jedni odegrali w moim życiu rolę ważną, inni byli tylko przechodniami, dostownie i w przenośni, a mimo to z jakiegoś powodu wryli się w moją pamięć* – napisał autor, a ja zabieram od niego pomysł na utrwalanie tych ulotnych zdarzeń.

Swoje edukacyjne spotkania z dziećmi_młodzieżą zawsze poprzedzam licznymi lekturami książek, w nich szukam inspiracji. To daje mi świeżość spojrzenia na znane zagadnienia, pozwala uatrakcyjnić lekcje poprzez nowe spojrzenie kogoś, kto z pasją działa, tworzy, odkrywa ścieżki bliskie moim edukacyjnym szlakom. Wydaje się, że wszystko już zostało odkryte i nazwane, a jednak w edukacji nieustannie trzeba weryfikować to, co znane czy od lat nauczane według powielanych schematów. Bez ciągłej weryfikacji trudno o rozwój i nadążanie za współczesnymi wyzwaniami. *Autentyczne kształcenie nigdy nie ogranicza się do jednego modelu ucznia lub jednego modelu nauczania* (Jerome Bruner).

Popularność zeszytów lekturowych Fundacji Razem w Polsce

Agnieszka Litwa-Kozłowska

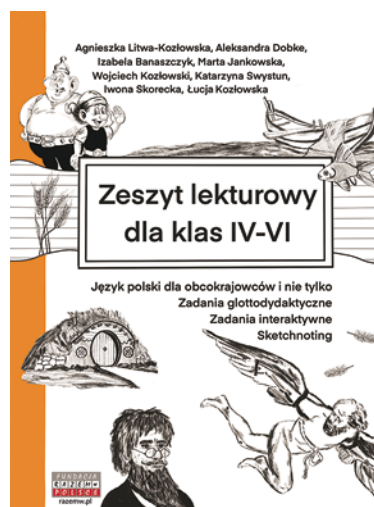

W grudniu 2022 r. Fundacja Razem w Polsce wydała swoją pierwszą publikację – *Zeszyt lekturowy dla klas VII-VIII*¹. Od tego momentu minęło aż piętnaście miesięcy, a mnie wydaje się, jakby to było wczoraj. Nasz, jak lubię o nim mówić, lekturownik spotkał się z ciepłym przyjęciem uczniów, jak i nauczycieli. Dało nam to mnóstwo sił do dalszej pracy oraz potwierdziło sens wysiłków włożonych w przygotowanie ponad trzystustronicowego materiału. Pozytywne recenzje i zapytania płynące od jego użytkowników sprawiły, że szybko rozpoczęliśmy prace nad kolejnym zeszytem, który opublikowaliśmy w grudniu 2023 r., czyli niemal równo 12 miesięcy po jego starszym bracie. Jako że użytkownikom spodobało się to, co otrzymali za pierwszym razem, postanowiliśmy nie wprowadzać żadnych rewolucji w dotychczasowym układzie treści. Przy czym nie jesteśmy bezkrytyczni w stosunku do swojego dzieła – tam gdzie tylko się dało, zaplanowaliśmy możliwe usprawnienia.

Jak pracować z *Zeszytem lekturowym dla klas IV-VI*

Główną część zeszytu stanowią rozdziały (tym razem jest ich dziewiętnaście), z których każdy poświęciliśmy wybranej lekturze omawianej w klasach od IV do VI. Dla każdej lektury powstała obudowa w postaci dostosowanych do wieku ucznia zadań glottodydaktycznych oraz cztery sketchnotki (notatki wizualne). Pierwsza z nich – *Rzuć okiem na lekturę* – obrazuje podstawowe informacje na temat świata przedstawionego i problematyki tekstu. Ponadto znajdują się tam słowa klucze, do których przygotowano przypisy. Druga notatka wizualna – *Wgrzyź się w temat* – skrótowo opowiada o tematyce i głównych bohaterach danego tekstu. Trzecia sketchnotka – *Sprawdź, co pamiętasz* – służy do powtórki wcześniej omawianych zagadnień i pozwala uczniom wykazać się pomysłowością w samodzielnym tworzeniu notatek. Ostatnia, czwarta sketchnotka – *Bohater pod lupą* – to zaproszenie do powtórki i zebrania dodatkowych informacji na temat danej postaci, co może stanowić dobre przygotowanie do napisania jej charakterystyki. W dalszej części danego rozdziału znajdują się ćwiczenia glottodydaktyczne podzielone na zadania przed czytaniem, w trakcie czytania i po zapoznaniu się z tekstem. Ten element publika-

cji pozwoli nauczycielowi sprawdzić stopień zrozumienia tekstu przez ucznia. W ostatniej części każdego rozdziału znajdują się cztery kody QR prowadzące do zadań interaktywnych, tak bardzo lubianych przez dzisiejszą młodzież. Ćwiczenia interaktywne przyjmują formę zadań glottodydaktycznych, jednakże w ciekawej i interesującej formie. Końcowa część podręcznika to rozwiązania zadań oraz słowniczek słów-kluczy.

¹ Zob. Agnieszka Litwa-Kozłowska, *Od fascynacji podróżami do innowacyjnego zeszytu lekturowego*, „Edukacja Pomorska” nr 116 (67), styczeń-luty 2023 r., www.pcen.gda.pl/publikacje/edukacja-pomorska.

Najważniejszy jest dobry zespół

Za sukcesem obu zeszytów stoją, niby to oczywiste, jego autorzy. Muszę jednak stwierdzić, że talenty i kreatywność każdego z nas sprawiły, iż stworzyliśmy dobrze zgrany zespół. Skłamałabym, gdybym napisała, że zawsze było łatwo i przyjemnie. Zdarzało się, że iskrzyło, ale końcowy efekt był tego wart. Dlatego też chciałabym bardzo podziękować współtwórcom naszej publikacji. Za kształt sketchnotek odpowiedzialne są: Marta Jankowska i Izabela Banaszczyk. Zadania glottodydaktyczne opracowali: Agnieszka Litwa-Kozłowska, Iwona Skorecka, Katarzyna Swystun, Wojciech Kozłowski oraz Aleksandra Dobke.

Muszę podkreślić, że wpływ na ostateczny kształt naszego zeszytu mieli też cisi współpracownicy – nauczyciele oraz uczniowie Zespołu Szkół Sportowych i Mistrzostwa Sportowego w Gdańsku. To właśnie oni, jeszcze przed publikacją zeszytu, testowali jego zawartość. Przy czym wśród testujących byli zarówno Polacy, jak i osoby z doświadczeniem migracji, co pozwoliło sprawdzić użyteczność naszej pracy wśród wychowanków o różnych potrzebach czy moż-

liwościach. Otrzymywane informacje zwrotne pozwoliły dopracować ostateczny kształt zeszytu, a jednocześnie napawały nas radością, ponieważ w większości przypadków były wręcz entuzjastyczne. Okazało się, że zgodnie z naszymi przewidywaniami formy graficzne połączone z profesjonalnie przygotowanymi zadaniami są tym, na co czeka współczesny młody człowiek. Tak jak wcześniej wspominałam, zeszyty cieszą się ogromnym zainteresowaniem – pod koniec marca 2024 r. odnotowaliśmy już niemalże 100 tysięcy pobrań z naszej strony internetowej (www.razemw.pl).

Mam nadzieję, że przygotowana przez nas publikacja okaże się przydatną pomocą podczas lekcji języka polskiego, umożliwi uczniom skuteczne opanowanie treści lektur z zakresu podstawy programowej z języka polskiego, a układ zeszytu ułatwi Państwu trudne zadanie pracy z dziećmi ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi.

Zachęcam do bezpłatnego pobierania plików ze strony www.razemw.pl. Życzę owocnej pracy z naszymi Zeszytami lekturowymi.

AUTOR: Clive Staples Lewis TYTUŁ: „Opowieści z Narnii. Lew, Czarownica i stara szafa”

O CZYM?
Opowieść o przygodach czwórki rodzeństwa, które odkrywa magiczną krainę Narnię, mieszczącą się po drugiej stronie szafy.

WGRYZ SIĘ W TEMAT

ma złotą grzywe, wielkie, przenikliwe oczy i głęboki głos

SYMBOLIKA POSTACI

dobro miłość poświęcenie

syn Wielkiego Władcy-Zza-Morza

dobry władca Narnii

wyzwała Narnię spod panowania okrutnej Białej Czarownicy siłą miłości i niezawinionego cierpienia

piękna kobieta, ma białą jak śnieg twarz i bardzo czerwone usta

jest bardzo wysoka, w połowie pochodzi od dżinów, a w połowie od olbrzymów

nazywa siebie królową Narnii

zła, okrutna, bezitkowna, fałszywa, wyniosła, podstępna

chce pokonać Aslana

potrafi zmieniać innych w kamienne posągi

ma złotą grzywe, wielkie, przenikliwe oczy i głęboki głos

ma magiczną moc

dobrowolnie godzi się na śmierć

zmarłychwstaje

Całkiem się po drugiej stronie szafy?

BIAŁA CZAROWNICA

... To jest zaczarowana szafa. W środku jest las i pada śnieg, i tam jest faun i Czarownica, i to się nazywa Narnia, a jak nie wierzycie, to idźcie i sami zobaczcie”.

OPOWIEŚCI Z NARNII

www.razemw.pl 220 | Strona

2. Proszę odszukać i zaznaczyć wyrazy z ramki.

szafa • siostra • brat • dobro • zło • zima • walka • lew • rodzeństwo • Łucja

B	S	F	W	L	E	W	P	R	A	L
T	G	A	K	G	J	B	E	D	Z	H
V	K	Z	I	M	A	F	C	V	L	Z
R	O	D	Z	E	Ń	S	T	W	O	Ł
W	X	J	Ł	U	C	J	A	K	R	O
A	C	U	Y	B	N	Z	D	M	D	S
L	I	P	J	L	R	U	Y	X	O	K
K	O	F	T	M	X	A	V	X	B	P
A	S	Z	A	F	A	M	T	R	R	P
S	I	O	S	T	R	A	E	M	O	K
M	A	K	O	D	C	U	F	J	H	K

CWICZENIA W TRAKCIE CZYTANIA

3. Proszę wypisać postaci realistyczne i fantastyczne, które występują w utworze „Opowieści z Narnii: Lew, Czarownica i stara szafa” C.S. Lewis’a.

4. Proszę podać czas i miejsce akcji „Opowieści z Narnii: Lew, Czarownica i stara szafa” C.S. Lewis’a.

5. Proszę wypisać wydarzenia fantastyczne, o których mowa w utworze „Opowieści z Narnii: Lew, Czarownica i stara szafa” C.S. Lewis’a.

6. Proszę zaznaczyć fragment „Opowieści z Narnii: Lew, Czarownica i stara szafa” C.S. Lewis’a, który opisuje kolację u bobrów.

www.razemw.pl 224 | Strona

Agnieszka Litwa-Kozłowska – prezes Fundacji Razem w Polsce; nauczyciel języka polskiego i języka polskiego jako obcego w Zespole Szkół Sportowych i Mistrzostwa Sportowego w Gdańsku; trener, autor programów szkoleniowych materiałów dydaktycznych; glottodydaktyka i neurodydaktyka to jej pasje.

PCENne INFORMACJE

Studio streamingowe *Pomorska Szkoła Hybrydowa*

Sebastian Pilich,
starszy specjalista PCEN ds. IT i zdalnej edukacji

Funkcjonujemy w czasach szybkiego postępu technologicznego. Korzystamy z nowych aplikacji internetowych, aplikacji na telefon, oprogramowania komputerów stacjonarnych.

Wszystko to ma na celu ułatwić pracę i pozyskiwanie wiedzy oraz po prostu powiększyć paletę rodzajów rozrywki.

Podobne potrzeby obserwujemy w przestrzeni edukacyjnej.

Żeby wyjść naprzeciw oczekiwaniom i wyzwaniom, a także by iść z duchem czasu, Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku postawiło na technologiczny rozwój. Chcąc unowocześnić i tworzyć bardziej atrakcyjny przekaz, uruchomiliśmy studio streamingowe *Pomorska Szkoła Hybrydowa*. W uroczystej inauguracji studia uczestniczyli zaproszeni goście, m.in. Marszałek Województwa Pomorskiego Mieczysław Struk oraz Konsul Generalny Ukrainy w Gdańsku – Oleksandr Plodystyi. Był dzień 23 marca 2022 roku...

Oficjalne otwarcie studia streamingowego „Pomorska Szkoła Hybrydowa”

W tym samym czasie realizowaliśmy już cykle nagrań lekcji otwartych języka ukraińskiego w ramach wsparcia związanego z sytuacją w Ukrainie.

Kurs języka ukraińskiego – lekcja otwarta

Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku wraz z Pedagogiczną Biblioteką Wojewódzką w Gdań-

sku, także w ramach działań pomocowych na rzecz obywateli Ukrainy, przygotowało ofertę dla najmłodszych gości – dzieci zza naszej wschodniej granicy. Studio streamingowe zrealizowało nagrania cyklu narodowych bajek ukraińskich, które czytały panie Inna Shostak oraz Irina Sinkeieva.

Inna Shostak czyta narodowe bajki ukraińskie

W kolejnych miesiącach przygotowaliśmy następne nagrania: lekcje otwarte (również w ramach projektu *Zdolni z Pomorza*), zapowiedzi szkoleń PCEN, wykłady, wywiady, ale także obchody 70-lecia istnienia naszej instytucji, jak również gałę projektów Samorządu Województwa Pomorskiego *Zdolni z Pomorza* czy Pomorską Uczniowską Konferencję Naukową. Warto podkreślić – i przy tej okazji pochwalić się sukcesem – doskonałe przyjęcie realizowanej już po raz kolejny, ale pierwszy raz za pośrednictwem studia streamingowego, konferencji *Chemia mózgu*.

Od tamtego wydarzenia studio streamingowe przeszło wiele zmian. Jedną z nich było powiększenie się jego wyposażenia. A wszystko po to, aby tworzyć coraz lepsze, bardziej efektywne i efektowne przekazy. W studiu pojawił się Rack Case, dzięki czemu staliśmy się mobilni – od tej pory PCEN realizuje nagrania nie tylko stacjonarnie, lecz także poza murami instytucji. Okazją do przygotowania jednego z pierwszych nagrań wyjazdowych było spotkanie w III Liceum Ogólnokształcącym w Gdyni,

Konferencja „Chemia mózgu” w 2022 r. – prelekcja Kamili Olgi Stępień-Rejszel

Kadr z reportażu z gali projektu Samorządu Województwa Pomorskiego „Zdolni z Pomorza” w 2023 r.

Realizacja nagrania lekcji wyjazdowej

Kadr z nagrania świątecznych życzeń (wykorzystano green screen i bożonarodzeniowe tło)

gdzie p. Beata Kapela przeprowadziła lekcję o narodowości i pochodzeniu.

W kolejnych miesiącach studio streamingowe zostało wyposażone w oprogramowanie pozwalające na postprodukcję zrealizowanego nagrania. Zatem produkcyjny materiał wideo poddawany jest od tej pory swobodnej modyfikacji – zarówno pod kątem długości nagrania (możliwość usunięcia zbędnych fragmentów lub zmiany kolejności ich występowania), jak i dodawania elementów audio czy wideo do nagranych wcześniej materiałów (czołówki, tyłówki, przejścia, plansze, podpisy, efekty itp.). Działalność studia streamingowego została poszerzona o możliwość tworzenia reportażu z dowolnego wydarzenia, które odbywają się także poza siedzibą Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku.

Pisząc o studiu streamingowym, nie sposób nie wspomnieć o dwóch istotnych elementach jego wyposażenia. Są to prompter, który podczas wystąpień przed kamerą pozwala prelegentowi na zachowanie większej swobody – treść, którą chce przekazać, widzi przed sobą, wyświetlaną na monitorze. Drugim z elementów ułatwiających pracę, a przy tym dającym nieograniczone możliwości aranżacyjne, jest green screen. Zielone płótno to nieskończone możliwości kreowania przestrzeni wystąpienia. Możemy w jednej chwili znajdować się w mroźnych lodach dalekiej północy, by chwilę potem spacerować w promieniach słońca po plaży; brodzić w mroku, by za chwilę odpoczywać w jasnej i przyjaznej przestrzeni.

Tym oto sposobem dochodzimy do chwili obecnej – czasu, w którym ze spokojem patrzymy w przyszłość, jeśli chodzi o realizację nagrań wideo. Naturalnie, kolejne wyzwania przed nami. Studio w dalszym ciągu rozwija się i jest wyposażane w nowe rozwiązania techniczne. Nadchodzące konferencje, które będą streamingowane za pośrednictwem platformy ClickMeeting czy wydarzenia hybrydowe, gdzie część nauczycieli będzie się znajdować fizycznie w salach wykładowych, a część dołączy do wydarzenia zdalnie, to tylko niektóre z zadań czekających studio streamingowe w najbliższej przyszłości. Z pewnością Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku stawia na rozwój i wykorzystanie możliwości stwarzanych przez nowoczesne technologie.

Wspomnieć należy, że znaczna część wyposażenia studia została dofinansowana ze środków Funduszy Europejskich w ramach inicjatywy *Zdolni z Pomorza* – projektu realizowanego przez Samorząd Województwa Pomorskiego w partnerstwie z Akademią Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku.

Wszystko to – mam tu na myśli zarówno sposób, w jaki dziś funkcjonuje studio, jak i wcześniejsze setki godzin prób, rozwiązywania problemów technicznych, a także zwyczajnej nauki obsługi urządzeń i oprogramowania pozwalającego na realizację nagrania, od momentu włączenia pierwszej lampy oświetlającej prelegenta po ostatnią poprawkę wprowadzaną w postprodukcji wideo – dla lepszej przyszłości Pomorza. ■

PRAWO I ZARZĄDZANIE W OŚWIACIE

Nauczanie / uczenie się poza klasą (ang. *outdoor learning*). Wyzwanie czy codzienność szkolna? Aspekty prawne

Jolanta Kijakowska,
nauczyciel-konsultant PCEN ds. kadry kierowniczej oświaty

Elementy outdoor learningu, czyli uczenia poza terenem szkoły lub jej budynkiem, ale także poza salę lekcyjną, są obecne w polskiej szkole od lat. Wyjścia i wycieczki to zabawa czy nauka? A może nauka przez doświadczanie? To nie w murach budynków toczy się prawdziwe życie, ale otaczający nas świat dostarcza fantastycznych możliwości do rozwoju zainteresowań i kreatywności uczniów.

W naszym otoczeniu jest nieskończona ilość przestrzeni do wykorzystania – mogą to być parki, centra aktywności lokalnej czy jakiegokolwiek inne miejsca, obfitujące w okazje do ciekawych doświadczeń i umożliwiających wartościowe spotkania. Z punktu widzenia nauczyciela najistotniejszym zadaniem jest taka konstrukcja programu nauczania, żeby doświadczenia ze świata zewnętrznego wspierały i uzupełniały to, co dzieje się w czasie standardowych zajęć czy lekcji, podczas realizacji podstawy programowej. Zatrzymując uczniów w szkolnych ławkach i salach lekcyjnych, łatwo można przeoczyć potencjał, jaki kryje się w środowiskach zewnętrznych (z ang. *outdoor space*). Mają one kluczowe znaczenie dla zdrowia i dobrego samopoczucia, bowiem zapewniają różnorodność doświadczeń edukacyjnych oraz przyczyniają się do kompleksowego rozwoju dzieci i młodzieży. Stąd potrzeba nowych inicjatyw, które zapewnią większą możliwość zabawy oraz nauki poza klasą.

Zajęcia i lekcje poza salą szkolną można zorganizować na niemal każdym przedmiocie (przynajmniej w klasach szkoły podstawowej). Nie brakuje przykładów **dobrych praktyk nauczycielskich** z zakresu realizacji treści podstawy programowej z poszczególnych przedmiotów, a także zajęć wychowawczych czy też działań służących integracji klasy.

Na początku wystarczy po prostu wyjść na szkolne boisko (bez dodatkowej dokumentacji) i już realizujemy program nauczania poza salą lekcyjną na terenie szkoły/przedszkola. Jeśli w pobliżu Waszej szkoły znajduje się park, łąka, rzeka czy ogródki działkowe, można przeprowadzić zajęcia w przestrzeni, która nie kojarzy się z tradycyjną nauką. Wyjście ze szkoły to także spacer po Waszej dzielnicy lub mieście i szukanie tam np. śladów natury, pomników przyrody, pomników historycznych czy tablic pamięci poświęconych znanym osobom. Organizujemy wycieczki klasowe do ogrodu botanicznego, muzeum sztuki czy na wystawę prac artystów, jeśli takie miejsca znajdują się w danej okolicy.

Polskie prawo oświatowe umożliwia realizację elementów outdoor learningu. W artykule prezentuję w szczególności aspekty prawne dotyczące kwestii **wyjścia z klasą poza teren szkoły** czy **poza budynek szkolny**, a także **wycieczek przedmiotowych**.

Wyjścia i wycieczki szkolne – wyjaśnienie pojęć w procedurze szkolnej

Co jest wyjściem, a co – wycieczką szkolną?

Takie pytanie pojawia się bardzo często w przypadku konieczności odpowiedniego zakwalifikowania wyjścia uczniów. Na dodatek wyjścia poza teren szkoły realizowane w formie wycieczek lub wyjść grupowych nie zostały zdefiniowane wprost w przepisach prawa.

Najważniejsze: cel i program realizowanych działań

O tym, które wyjście poza teren szkoły jest wycieczką, a które – wyjściem grupowym, rozstrzyga cel i program realizowanych działań, co określa rozporządzenie MEN z 25 maja 2018 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki:

- **wycieczka** to forma wyjścia uczniów poza teren związana z działalnością turystyczno-krajoznawczą szkoły. Jeżeli wyjście nie służy realizowaniu celów właściwych dla tego rodzaju działalności, należy uznać je za **wyjście grupowe** (i prowadzić rejestr zgodnie z § 2a rozporządzenia MENiS z 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach);
- **wyjście grupowe** można uszczegółwić przez podanie odpowiednich przykładów, np. wyjścia (wyjazdy) na basen w celu zrealizowania zajęć wychowania fizycznego czy też na konkursy, zawody sportowe, seanse filmowe i inne wydarzenia niewynikające z przepisów o wycieczkach.

Co mówią przepisy o wycieczkach szkolnych

Publiczne szkoły mogą organizować dla uczniów krajoznawstwo i turystykę w trakcie roku szkolnego, w szczególności w ramach zajęć dydaktyczno-wychowawczych lub opiekuńczych, z wyjątkiem okresu ferii letnich i zimowych oraz wiosennej i zimowej przerwy świątecznej.

Podstawową formą działalności turystyczno-krajoznawczej jest wycieczka. Zgodnie z § 4 rozporządzenia MEN z 25 maja 2018 r w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki, wyróżniamy:

- **wycieczki przedmiotowe** – inicjowane i realizowane przez nauczycieli w celu uzupełnienia programu wychowania przedszkolnego albo programu nauczania w ramach jednego lub kilku przedmiotów;
- **wycieczki krajoznawczo-turystyczne** o charakterze interdyscyplinarnym, w których udział nie wymaga od uczniów przygotowania kondycyjnego i umiejętności posługiwania się specjalistycznym sprzętem, organizowane w celu nabywania wiedzy o otaczającym środowisku i umiejętności zastosowania tej wiedzy w praktyce;
- **specjalistyczne wycieczki krajoznawczo-turystyczne**, w których udział wymaga od uczniów przygotowania kondycyjnego, sprawnościowego i umiejętności posługiwania się specjalistycznym sprzętem, a program wycieczki przewiduje intensywną aktywność turystyczną, fizyczną lub długodystansowość na szlakach turystycznych.

Przystępując do planowania wycieczki, należy bardzo dokładnie sformułować jej **cele**. Przy określaniu celów głównych trzeba kierować się celami wskazanymi w § 2 ww. rozporządzenia MEN z 25 maja 2018 r.:

- poznanie kraju, jego środowiska przyrodniczego, tradycji, zabytków kultury i historii;
- poznawanie kultury i języka innych państw;
- poszerzanie wiedzy z różnych dziedzin życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego;
- wspomaganie rodziny i szkoły w procesie wychowania;
- upowszechnianie wśród uczniów zasad ochrony środowiska naturalnego i umiejętności korzystania z zasobów przyrody;
- upowszechnianie zdrowego stylu życia i aktywności fizycznej oraz podnoszenie sprawności fizycznej;
- poprawa stanu zdrowia uczniów pochodzących z terenów zagrożonych ekologicznie;
- przeciwdziałanie zachowaniom ryzykownym, w szczególności w ramach profilaktyki uniwersalnej;
- poznawanie zasad bezpiecznego zachowania się w różnych sytuacjach.

Każdy cel ogólny powinien być następnie **doprecyzowany celami szczegółowymi**. Dopiero na ich podstawie należy opracować program, a następnie – harmonogram wycieczki. Te wszystkie elementy muszą być ze sobą spójne, program i harmonogram mają służyć osiągnięciu przyjętych celów.

Kiedy wyjście jest wycieczką

Zakwalifikowanie wyjścia jako wycieczki wymaga:

- wyrażenia zgody przez dyrektora na realizację wycieczki na podstawie przedłożonej pełnej dokumentacji, potwierdzonej zatwierdzeniem karty wycieczki (§ 6 rozporządzenia), do której dołącza się listę uczniów biorących udział w wycieczce, zawierającą imię i nazwisko ucznia oraz numer telefonu rodzica lub rodziców ucznia; listę uczniów podpisuje dyrektor szkoły;
- odebrania od rodziców zgody na udział w wycieczce ucznia niepełnoletniego wyrażonej w formie **pisemnej** (§ 8 rozporządzenia);
- wyznaczenia kierownika i opiekunów wycieczki spośród pracowników pedagogicznych szkoły; w zależności od celu i programu wycieczki opiekunem wycieczki może być także osoba niebędąca pracownikiem pedagogicznym szkoły, wyznaczona przez dyrektora szkoły (§ 9 ww. rozporządzenia);
- przygotowania dokumentacji wycieczki przez kierownika (§ 10 rozporządzenia).

Dokumentacja wycieczki

W skład podstawowej dokumentacji wycieczki wchodzi:

- zgoda rodziców na udział dziecka w wycieczce;
- regulamin wycieczki (podpisany przez uczestników, rodziców i opiekunów);
- preliminarz finansowy wycieczki, przewidujący koszty pełnej realizacji przyjętego programu;
- informacja dla rodziców;
- karta wycieczki – zgodna ze wzorem stanowiącym załącznik do rozporządzenia MEN;
- program wycieczki wraz z harmonogramem;
- lista uczestników wycieczki;
- rozliczenie finansowe (po zakończeniu wycieczki).

Wycieczka powinna być oceniona pod kątem stopnia realizacji założonych celów, wykonania zadań oraz zdobytych przez uczniów wiadomości i umiejętności.

Wyjścia poza teren szkoły – zawsze w rejestrze

Nie każde zorganizowane wyjście z uczniami poza teren szkoły jest wycieczką. Poza terenem szkoły mogą

być także organizowane różne zajęcia, w tym zajęcia sportowe. Są one innymi formami działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły w myśl art. 109 ust. 4 Prawa oświatowego.

Nauczyciele mogą wychodzić z grupą uczniów poza teren szkoły na zajęcia realizowane w innych niż szkolne obiektach, do kina, na zawody sportowe itp.

Zakwalifikowanie wyjścia poza teren szkoły do innej kategorii niż wycieczka należy udokumentować wpisem do prowadzonego w szkole rejestru. Rejestr prowadzi dyrektor albo upoważniona przez niego osoba. Powinien on zawierać:

- datę wyjścia;
- miejsce i godzinę wyjścia lub zbiórki uczniów;
- cel lub program wyjścia;
- miejsce i godzinę powrotu;
- imiona i nazwiska opiekunów;
- liczbę uczniów;
- podpisy opiekunów i dyrektora.

Zarówno przy organizacji wycieczek, jak i zajęć prowadzonych poza terenem szkoły, liczbę opiekunów oraz sposób zorganizowania opieki ustala dyrektor szkoły, uwzględniając – zgodnie z § 32 rozporządzenia MENiS z 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach:

- wiek uczestników;
- stopień ich rozwoju psychofizycznego;
- aktualny stan zdrowia;
- ewentualną niepełnosprawność;
- specyfikę wycieczki lub planowanych zajęć oraz warunki, w jakich będą się one odbywać.

Tabela 1. Rejestr wyjść grupowych ze szkoły/przedszkola – przykładowy wzór

Lp.	Data	Miejsce wyjścia/zbiórki	Godzina wyjścia	Cel/program wyjścia	Miejsce powrotu	Godzina powrotu	Imiona i nazwiska opiekunów	Liczba uczniów	Podpisy opiekunów	Podpis dyrektora	Uwagi
1.											
2.											
3.											
4.											
5.											
6.											
7.											
8.											
9.											
10.											
11.											
12.											

Tabela 2. Wycieczki oraz wyjścia grupowe w pytaniach i odpowiedziach – aspekty prawne

Lp.	Treść pytania	Odpowiedź	Podstawa prawna
1.	Czy wyjście na plac zabaw (w celu wybiegania się dzieci i zabawy swobodnej), znajdujący się na terenie przedszkola, powinno być odnotowywane w rejestrze wyjść?	Nie ma takiej potrzeby. Wyjście na plac zabaw znajdujący się na terenie przedszkola nie musi być odnotowywane w rejestrze wyjść. Wprawdzie nie wynika to wprost z przepisu § 2a rozporządzenia MENIS z 31 grudnia 2003 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach, jednak w rejestrze wyjść odnotowuje się wyjścia poza teren przedszkola. Obowiązek prowadzenia rejestru dotyczy zatem wyjść poza teren przedszkola; w przepisach brak jest rozróżnienia na zajęcia prowadzone w budynku przedszkola oraz poza budynkiem, lecz na terenie placówki. Wyjściem poza przedszkole jest zatem wyjście poza teren placówki, np. na spacer do parku czy lasu.	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (tekst jedn.: Dz.U. z 2020 r. poz. 1604), § 2a, § 9 ust. 3
2.	Jaka dokumentacja jest wymagana w przypadku organizacji wycieczki, a jaka – przy wyjściu grupowym?	<p>Obowiązkiem dyrektora szkoły jest zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu w szkole oraz bezpiecznych i higienicznych warunków uczestnictwa w zajęciach organizowanych przez szkołę poza jej obiektami. Z obowiązkiem tym powiązane jest prowadzenie m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokumentacji wycieczek organizowanych przez szkołę w ramach działalności turystyczno-krajoznawczej; • rejestru wyjść grupowych uczniów poza teren szkoły. <p>Odpowiednie dokumentowanie każdej wycieczki Przepisy rozporządzenia w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki zobowiązują do odpowiedniego dokumentowania każdej wycieczki organizowanej przez szkołę.</p> <p>Obowiązkowy rejestr dla wyjść grupowych Dla wycieczek organizowanych przez szkołę nie jest wymagane prowadzenie rejestru. Natomiast każde grupowe wyjście poza teren szkoły inne niż wycieczka musi być odnotowane w specjalnym rejestrze wyjść grupowych prowadzonym przez dyrektora szkoły lub upoważnioną przez niego osobę. Zawartość tego rejestru jest wyznaczona przepisami. Zgodnie z nimi każde wyjście grupowe odnotowane w rejestrze powinno być podpisane przez opiekunów i dyrektora szkoły. Prowadzenie rejestru w formie elektronicznej będzie wymagać używania podpisów elektronicznych przez dyrektora szkoły i nauczycieli.</p>	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (tekst jedn.: Dz.U. z 2020 r., poz. 1604), § 2a, § 50 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 25 maja 2018 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz. U. z 2018 r., poz. 1055)
3.	Czy nauczyciel szkoły podstawowej powinien mieć pisemną zgodę rodzica na wyjście dziecka w czasie lekcji do muzeum, kina, teatru czy na zawody sportowe?	<p>Przepisy regulujące wyjścia grupowe uczniów poza objekty szkolne nie wprowadzają obowiązku uzyskiwania pisemnej zgody rodziców na udział w zajęciach organizowanych poza terenem szkoły (§ 2a i § 32 rozporządzenia MENIS z 31 grudnia 2002 r.). Brak zapisu zobowiązującego do uzyskania zgody rodzica nie ogranicza możliwości uregulowania tej kwestii przepisami wewnętrznymi.</p> <p>Wyjścia uczniów poza teren szkoły – zgodnie z zasadami bezpieczeństwa Poza terenem szkoły, zgodnie z przepisami, mogą być organizowane dla uczniów różnego rodzaju zajęcia, imprezy oraz wycieczki. Niezbędnym warunkiem wyjścia uczniów poza teren szkoły jest zapewnienie im bezpiecznych i higienicznych warunków uczestnictwa w tych zajęciach lub wycieczkach. Przy ich organizacji należy ustalić liczbę opiekunów oraz sposób zorganizowania opieki, uwzględniając wiek, stopień rozwoju psychofizycznego, stan zdrowia i ewentualną niepełnosprawność osób powierzonych opiece szkoły, a także specyfikę zajęć, imprez i wycieczek oraz warunki, w jakich będą się one odbywać.</p> <p>Obowiązkowy rejestr wyjść grupowych W przypadku wyjść grupowych uczniów szkoła obowiązana jest prowadzić odpowiedni rejestr. Każdy wpis do rejestru wymaga złożenia podpis przez opiekunów i dyrektora. Przepisy nie wskazują, aby wyjście poza teren szkoły wymagało zgody rodziców. Rejestr wyjść grupowych uczniów nie dotyczy wycieczek, których organizowanie regulują przepisy w sprawie krajoznawstwa i turystyki w szkołach. W przypadku wycieczek organizowanych w trakcie roku szkolnego, w szczególności w ramach zajęć dydaktyczno-wychowawczych, na udział w wycieczce ucznia niepełnoletniego niezbędna jest zgoda rodziców wyrażana w formie pisemnej (§ 8 rozporządzenia MEN z 25 maja 2018 r.).</p>	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (tekst jedn.: Dz.U. z 2020 r. poz. 1604), § 2a, § 32 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 25 maja 2018 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U. z 2018 r. poz. 1055), § 8

Lp.	Treść pytania	Odpowiedź	Podstawa prawna
4.	Czy wyjazd nad jezioro w celu integracji klasy w trakcie roku szkolnego jest traktowany jako wycieczka czy wyjście grupowe?	Rozstrzygnięcie, które wyjście poza teren szkoły jest wycieczką, a które wyjściem grupowym, wymaga uwzględnienia przepisów rozporządzenia MEN z 25 maja 2018 r. Jeśli zajęcia poza szkołą nie mieszczą się w celach związanych z działalnością turystyczno-krajoznawczą i formach zaliczanych do wycieczek, to należy je zakwalifikować jako wyjście grupowe i wpisać do prowadzonego w tym celu rejestru (§ 2 rozporządzenia MEN z 25 maja 2018 r. oraz § 2a rozporządzenia MENIS z 31 grudnia 2002 r.). Inne przepisy dla wyjść grupowych, a inne – dla wycieczek Szkoła prowadzi rejestr wyjść grupowych uczniów, z wyjątkiem wycieczek, o których mowa w przepisach w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki. Krajoznawstwo i turystyka są organizowane w trakcie roku szkolnego w ramach zajęć dydaktyczno-wychowawczych, w formie wycieczek – przedmiotowych i krajoznawczo-turystycznych, w określonym celu. Jeśli żaden z wyznaczonych w przepisach celów nie będzie realizowany podczas zajęć organizowanych poza terenem szkoły, należy uznać je za wyjście grupowe i wpisać do prowadzonego w szkole rejestru.	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 25 maja 2018 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U. z 2018 r. poz. 1055) - § 2 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (tekst jedn.: Dz.U. z 2020 r. poz. 1604), § 2a
5.	Czy wyjścia klasy np. na warsztaty, do teatru czy do kina w trakcie dnia zajęć, w ciągu roku szkolnego, mieszczą się w definicji wycieczek przedmiotowych i wymagają karty wycieczki, czy wystarczy wpis do rejestru wyjść?	O tym, które wyjście poza teren szkoły jest wycieczką, a które – wyjściem grupowym, rozstrzyga cel i program realizowanych działań. Wycieczka to forma wyjścia uczniów poza teren związana z działalnością turystyczno-krajoznawczą szkoły. Jeżeli wyjście nie służy realizowaniu celów właściwych dla tego rodzaju działalności, należy uznać je za wyjście grupowe. Wyjście grupowe można uszczegółowić przez podanie odpowiednich przykładów, np. wyjścia (wyjazdy) na basen w celu zrealizowania zajęć wychowania fizycznego, na konkursy, zawody sportowe, seanse filmowe i inne wydarzenia niewynikające z przepisów o wycieczkach.	Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 25 maja 2018 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U. z 2018 r., poz. 1055), § 8, § 9, § 10 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (tekst jedn.: Dz.U. 2020 poz. 1604), § 2a, § 32

Źródła:**artykuły:**

Andrzejczak A., *Lekcja poza szkołą – otwarte przestrzenie edukacyjne*, <https://www.edunews.pl/badania-i-debaty/badania/696-lekcja-pozza-szkola-otwarte-przestrzenie-edukacyjne> (dostęp 26.01.2024 r.)

Kołodziejek I., Sułowska A., *Zajęcia poza klasą*, <https://szkolaedukacji.pl/zajecia-pozza-klasa> (dostęp 26.01.2024 r.)

Winczewska B., *Wyjścia i wycieczki szkolne – wyjaśnienie pojęć w procedurze szkolnej*, <https://www.portaloswiatowy.pl/analizy-i-interpretacje/wyjscia-i-wycieczki-szkolne-wyjasnienie-pojec-w-procedurze-szkolnej-21541.html> (dostęp 24.01.2024 r.)

akty prawne:

Ustawa z 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r., poz. 900) – art. 109 ust. 4

Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 25 maja 2018 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz.U. z 2018 r., poz. 1055) – § 1, § 2, § 4, § 6, § 8, § 9, § 10

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (tekst jedn. Dz.U. 2020 poz. 1604) – § 2a, § 9 ust. 3, § 32, § 50

Artykuł, przygotowany do publikacji w nr 123 dwumiesięcznika „Edukacja Pomorska”, został udostępniony uczestnikom konferencji *Inspirujmy się – outdoor learning w edukacji*, zorganizowanej przez Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, przeprowadzonej 5 marca 2024 r. w siedzibie Szkoły Podstawowej nr 6 im. ks. dr. Bernarda Sychty w Kościerzynie.

BADANIA I ANALIZY

Raporty przygotowane przez ETNOTANK.PL

Instytut Kaszubski już prawie 30 lat prowadzi działalność akademicką: realizuje projekty badawcze, organizuje konferencje oraz opracowuje publikacje. Pełni również ważną rolę ekspercką w regionie – dzięki wiedzy i doświadczeniu swoich członków wspiera samorządy, instytucje kultury, środowisko edukacyjne oraz świat biznesu na Pomorzu. Inicjatywa ETNOTANK.PL rozwija

drugi ze wspomnianych obszarów działalności Instytutu. Korzysta przy tym nie tylko z kompetencji członków IK, lecz także szerokiego grona innych osób, którym sprawy Kaszub i Pomorza są bliskie.

Na stronie internetowej Etnotanku, <https://etnotank.pl>, w zakładce *Raporty i opinie*, znajdziemy kilka interesujących publikacji (do pobrania nieodpłatnie):

- *Białczy na placu. Raport o aktywności kobiet na Kaszubach*
 - *Gdzie są te Kaszuby? Raport o zróżnicowaniu „intensywności kaszubskości” na terenie województwa pomorskiego*
 - *Kaszubi w świetle Narodowego Spisu Powszechnego 2021*
 - *Kaszubskie innowacje społeczne*
- Zachęcamy do lektury!

M.B.-U.

Informatory dotyczące prac domowych już do pobrania

W ostatnich latach toczyła się dyskusja na temat sensu zadawania prac domowych, a także tego, jaki mają wpływ na dobrostan ucznia. Ta debata zaowocowała rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 marca 2024 r. o ograniczaniu i indywidualizacji prac domowych w zależności od wieku rozwojowego i możliwości uczniów. Instytut Badań Edukacyjnych opracował informatory zawierające przykładowe rozwiązania i dobre praktyki przydatne w zadawaniu prac domowych zgodnie z wymogami rozporządzenia.

W publikacjach prezentujemy także wnioski, jakiej płyną z badań naukowych na temat prac domowych oraz omawiamy różnorodne czynniki i strategie, wynikające z nich dla praktyki szkolnej. Przygotowaliśmy trzy części informatora [udostępnione nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/drkb5>] przeznaczone dla nauczycieli i dyrektorów wszystkich etapów edukacyjnych: Część I. Szkoła podstawowa, klasy I–III; Część II. Szkoła podstawowa, klasy IV–VIII; Część III. Szkoły ponadpodstawowe.

źródło: <https://ibe.edu.pl>

WOKÓŁ NAS

Idea współczesnej konwersacji dydaktycznej

Hanna Podlaska

Odniesienia cyfrowe

Dzięki temu, że świat stał się szybszy, bliższy, a ludzie wraz ze swoimi talentami i myślą twórczą są w stanie ścierać się w dowolnej chwili i w dowolnej strefie czasowej, poziom artystyczny sztuki w sensie globalnym wystrzelił. W każdej dziedzinie dostrzega się obszary ludzkiej aktywności, które wykraczają poza konserwatywne poczucie tremy czy zdolności manualnych.

Świat Internetu spowodował poczucie odwagi twórców niezależnie od wieku czy specjalizacji artystycznej. Za sprawą takich portali jak Google, YouTube czy aplikacji Spotify, pedagodzy całego świata są w stanie przekonać młodych adeptów sztuki do tego, aby sięgali wyżej i doktryna olimpijska *Citius, Altius, Fortius* (łac. *szybciej, wyżej, mocniej*) jest w tym przypadku znakomitą legitymizacją zastosowania współczesnych mediów cyfrowych w praktyce innowacji pedagogicznych.

Dostęp do mnogości wykonań i palety wrażliwości twórców jest w obecnej dobie kwestią kilku kliknięć. Słowo *tutorial* lub zwrot *how to play* stały się frazami powszechnie wpisywanymi w wyszukiwarce – możemy mówić o sytuacji pedagogicznego Edenu. W obecnej dobie rolą nauczyciela jest budowanie świadomości ucznia i rozwijanie jego motywacji. Narzędziem jest Internet sam w sobie, jednak z naciskiem na sformułowanie: właściwie wykorzystywany.

Innowacje pedagogiczne

Nauka prostych piosenek dziecięcych ze słuchu, w językach obcych – której autorką jest nauczyciel muzyki, rytmiki i plastyki – zyskuje miano innowacji pedagogicznej. Jest z sukcesem realizowana w szkole podstawowej, a nawet na zajęciach rytmiki w przedszkolu wśród 4-, 5- i 6- latków. Bariera językowa przestaje istnieć za sprawą jednego kliknięcia. Pedagog jest w stanie dokonać właściwego wyboru, uwzględniając gatunek, rys historyczny, atrakcyjność piosenki czy popularność danego utworu oraz doskonale przygotować się do zajęć. Działanie takie jest definicyjnym wykorzystaniem inkluzywności w rękach pedagoga-twórcy. Świat jest wielokolorowy, multikulturowy, a zakres orientacji nie zamyka się w liczbie 2.

Dobór wymienionych kryteriów staje się artystycznym fundamentem innowacji, która powstała z myślą o lepszym rozwoju dzieci w wieku 4-9 lat, kształtowaniu ich słuchu muzycznego i rytmicznego oraz temperamentu, a także wprowadzania w świat globalnych wartości artystycznych oraz moralnych zawartych w sztuce. Ela-

styczność, którą dysponuje pedagog, wsparta zasobami Internetu, ułatwia naukę języków obcych, odbieranie i rozróżnianie szeregu nowych dźwięków i ich kombinacji, a następnie ich powtarzanie z właściwym akcentem, intonacją, siłą, barwą i wysokością. Poprzez poznanie melodyki języków: portugalskiego, francuskiego i szwedzkiego, innowacja poprzez zabawę wprowadza dzieci w wielki świat różnorodnej muzyki, stylistyki i aranżacji.

Założenia projektu są bardzo klarowne: to rozszerzenie, uatrakcyjnienie zajęć, otworzenie nowych horyzontów, rozwijanie inteligencji językowej, poszerzenie słownictwa, a przede wszystkim zapoznanie się z różnorodną muzyką innych narodów, harmonią i ciekawą aranżacją. Podczas wdrożenia innowacji pedagog z przyjemnością obserwuje już po dwóch lub trzech zajęciach osiągnięcie celów szczegółowych, do których należą: kompleksowy rozwój słuchu i mowy, kształcenie głosu, słuchu oraz poczucia rytmu, kontrola panowania nad własnym ciałem w pulsie, rozbudzanie pomysłowości, kreatywności i wyobraźni, poprawa zdolności koncentracji, skupienie uwagi na nowo poznanych dźwiękach czy doskonalenie sprawności manualnej oraz rozwoju spostrzegawczo-wzrokowego.

Polecana forma pracy z dziećmi to bezdyskusyjnie praca zespołowa, wspólnie doskonaląca aparat oddechowy, fonacyjny, artykulacyjny, a także słuch fonemacyjny. Dzięki tej formie innowacja budzi w młodym odbiorcy atawistyczną chęć replikowania frazy. Motoryka zaklęta w ciele dziecka realizuje jego potrzebę naśladownictwa, poszerzoną o aspekt współzawodniczenia.

Metody, którymi posługuje się pedagog, to przede wszystkim metoda żywego słowa, objaśnienia, komendy i instrukcje, obserwacja i pokaz oraz osobisty przykład. Nieodzowną staje się udostępnianie sztuki na tablicach interaktywnych – zwłaszcza teledysków czy filmów animowanych, dzięki którym dziecko może zweryfikować poziom zdobytych umiejętności językowych oraz rozwijać swoją wyobraźnię.

Realizacja innowacji odbywa się w ramach zajęć muzyki i rytmiki raz w tygodniu przez okres 4 miesięcy, a rezultaty są rejestrowane w formie audio-wizualnej.

Repertuar

Autorka opisywanej innowacji uczy piosenek w następujących językach: portugalskim, francuskim oraz szwedzkim. Z uwagi na jej zamiłowanie do kultury i sztuki Ameryki Południowej (zwłaszcza Brazylii) oraz licznych podróży po tym kontynencie, korzysta

z dwuptytowego albumu, którego autorem jest *Galinha Pintadinha* (tł. na język angielski: *Little Dappled Chicken*), znany również na terytoriach anglojęzycznych jako *Lottie Dottie Chicken*. To brazylijski projekt poświęcony muzyce dla dzieci, stworzony przez Juliano Prado i Marcosa Luporiniego, animowany przez Bromelię Produções. Piosenki pierwotnie występują w języku portugalskim i mają miliony wyświetleń na YouTube, niektóre z nich zostały przetłumaczone na języki: hiszpański, angielski, francuski, włoski, niemiecki, chiński i in. Album ten występuje pod różnymi nazwami: w Brazylii i Portugalii to *Galinha Pintadinha*, we Francji – *Poulette Petit Pois*, a w Hiszpanii – *Gallina Pintadita*.

Pomysłodawcy poszerza repertuar również o piosenki francuskiego kompozytora Alain le Lait i szwedzkiego zespołu Kompisbandet. Utwory te należą do ulubionych piosenek dzieci, gdyż posiadają filmy zachęcające do nauki tańca, ruchu i zabawy – to wspaniały repertuar zarówno do odpoczynku czy snu, jak i do psot oraz zabawy. Wszystkie są dostępne na kanale YouTube oraz na cyfrowej platformie Spotify.

Pojęciem, które spina klamrą cały projekt, jest synkryzm rodzajowy w swojej najszerszej definicji. Polega on na połączeniu elementów liryki (występowanie podmiotu lirycznego), epiki (fabuła i narracja) oraz dramatu (bohaterowie w działaniu i sytuacji). Nie będzie nadużyciem, jeśli w tym przypadku ideę projektu określe jako synkryzm dydaktyczny – w języku greckim termin *didacticos* oznacza pouczający.

Efekty

Wplecenie w ten wątek uniwersum cyfrowego oraz szeroko pojętej globalizacji daje nam nie tylko efekt multikulturowy dalece wykraczający poza standardowe określenie *lekcja muzyki* lub *rytmiki*, ale również rozwija zdolność dziecka do rozpoznawania dźwięków charak-

terystycznych dla języka portugalskiego, francuskiego i szwedzkiego.

Wdrożenie innowacji przynosi przewidywane efekty. Dziecko w wieku przedszkolnym oraz wczesnoszkolnym potrafi zaśpiewać piosenki po portugalsku, francusku i szwedzku oraz opowiedzieć ich treść, jest bardziej odważne i pewne siebie, czerpie radość z własnej aktywności, przy czym różnicuje dźwięki, intonację, wyczuwa akcenty, szybciej zapamiętuje melodię oraz schematy rytmiczne w tańcu, a także powtarza z właściwą siłą i barwą wysokości dźwięków.

Dzięki realizowaniu programu opartego na multikulturowości i wielojęzyczności przekazu, powodujemy w młodym odbiorcy asocjacje, którą znaczeniowo można porównać do naturalnej i wręcz mechanicznej zdolności rozróżnienia dobrze nam znanej frazy góralskiej, która staje się trampoliną do dalszych poszukiwań już intelektualnego zdefiniowania melodyki języka portugalskiego, francuskiego czy szwedzkiego.

Hanna Podlaska – gdynianka; z wykształcenia nauczyciel przedmiotów artystycznych, z pasji i z drugiego zawodu – fotograf; od czasów studiów do dziś śpiewa w Akademickim Chórze Uniwersytetu Gdańskiego, a od 2 lat prowadzi swój chór ESSA w Szkole Podstawowej w Koleczkowie; kocha miasta i ich rytm, ale też kaszubskie wsie, gdzie pracuje na co dzień jako nauczyciel; lubi odkrywać miejsca nieznanne i opowiadać o nich fotografią; jest zakochana w Brazylii, Sztokholmie i Nowej Zelandii, przez co myśli globalnie, działając na swoim podwórku; uwielbia jazz i jest managerem pianistki jazzowej Oli Mońko-Allen; stale w podróży...

Uczniowie uchodźczy w polskim systemie edukacji. Co mówią nowe dane?

W polskich szkołach uczy się ok. 185 tys. uczennic i uczniów z Ukrainy (w tym ok. 135 tys. z nich to uchodźcy wojenni). Kolejne 150 tys. znajduje się poza systemem. Teoretycznie uczą się online, w praktyce jednak nie wiemy, co się z nimi dzieje. Prezentujemy raport „Uczniowie uchodźczy z Ukrainy w polskim systemie edukacji” [dostępny nieodpłatnie pod adresem: <https://tiny.pl/c3s5g>].

źródło: <https://ceo.org.pl>

Praca w klasie wielokulturowej na lekcji języka obcego

Justyna Juńska-Nacel

Praca z zespołem klasowym, w którym funkcjonują dzieci różnych narodowości, stanowi wyzwanie dla nauczycieli i wymaga od nich dodatkowego przygotowania. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie kilku pomysłów na pracę w klasach wielokulturowych na lekcjach języka obcego.

Przygotowanie

Każdy z nauczycieli powinien zdobyć jak najwięcej informacji na temat kultur krajów pochodzenia uczniów. To pozwoli unikać wymagania od dzieci wykonywania zadań, których zgodnie ze swoją kulturą wykonywać nie mogą, a także pomoże zapobiec karaniu dzieci za zachowania, które są zgodne z normami obowiązującymi w kraju ich pochodzenia. Co więcej, taka wiedza może być wykorzystana przez nauczycieli w pracy wychowawczej, aby pomóc wszystkim uczniom zrozumieć różnice kulturowe między poszczególnymi narodowościami. Ważne jest również unikanie stereotypów i uprzedzeń.

Pomysły na lekcje języka obcego

Role play, czyli odgrywanie ról

Świetnym sposobem na zachęcenie uczniów do współpracy jest metoda odgrywania ról. Dzielimy uczniów na pary lub grupy i każdemu z nich wyznaczamy rolę. Scenki do odegrania mogą być związane właśnie z tematyką wielokulturowości, np. wcielenie się uczniów w przewodników i turystów czy w role uczniów i nauczycieli w różnych krajach. Możemy zachęcić młodych ludzi do przygotowania niezbędnych rekwizytów, aby późniejsze przedstawienie rezultatów ich pracy na forum klasy było jak najciekawsze dla pozostałych osób.

Różnorodność materiałów

Na lekcjach języka obcego można wykorzystać teksty na temat tradycji, historii lub geografii wybranych krajów, a także popularne piosenki czy filmy związane z narodowością naszych uczniów. Możemy przydzielić młodym ludziom zadania polegające na tłumaczeniu słów piosenki na język obcy, pracy z tekstem czytany albo wyrażeniu opinii (w sposób pisemny lub ustny) na temat obejrzanego filmu.

Projekt

Ciekawym pomysłem może być praca metodą projektu, w ramach którego zadaniem uczniów będzie porównanie wybranych aspektów danych kultur, np. sposoby witania się i żegnania, mowa ciała, typowe święta, zachowanie się podczas posiłków itp. Następnie na forum klasy w języku obcym uczniowie będą przedstawiać swoje prace w postaci plakatów, prezentacji czy filmów. Kolejny pomysł to realizacja projektu online z wykorzystaniem portalu eTwinning, dzięki któremu możliwe jest nawiązanie kontaktów międzynarodowych – np. w miarę możliwości ze szkołami z krajów pochodzenia uczniów – i realizacja wspólnych działań.

Przystowia, powiedzenia i idiomy

Podczas lekcji języków obcych uczniowie często poznają popularne przysłowia, powiedzenia i idiomy, a także próbują znaleźć ich polskie odpowiedniki. W klasie wielokulturowej tego rodzaju zadania można rozszerzyć o poszukiwanie ekwiwalentów omawianych wyrażen także w językach ojczystych uczniów z zagranicy.

Rolą nauczyciela podczas lekcji jest nie tylko przydzielenie uczniom wyżej opisanych zadań, ale również monitorowanie działań, aby służyć radą i pomocą, a także wyciągać wnioski do dalszej pracy. Ważne, aby stworzyć młodym ludziom warunki, które zachęcą ich do używania języka obcego w trakcie pracy w mieszanych grupach.

Justyna Juńska-Nacel – nauczyciel dyplomowany języka angielskiego w I Liceum Ogólnokształcącym z Oddziałami Dwujęzycznymi w Kartuzach; koordynatorka projektów Erasmus+ i uczestniczka wielu szkoleń międzynarodowych, z których czerpie inspiracje do pracy z uczniami.

Odwrócona lekcja na języku hiszpańskim

Anna Trelińska

W mojej praktyce zawodowej staram się jak najczęściej stosować aktywizujące metody nauczania oraz eksperymentować z nowościami metodycznymi lub poleconymi przez innych nauczycieli pomysłami. Jedną z metod, która często gości na moich zajęciach, jest metoda odwróconej lekcji, w której to uczniowie – po wcześniejszym opanowaniu w domu elementów tematu lekcji – wchodzą w rolę nauczyciela, są aktywni, zaangażowani i nadają tempo pracy. Nauczyciel w tym czasie ma szansę obserwować uczniów, odpowiadać na pytania, a gdy zajdzie potrzeba – współpracować i pomagać w tworzeniu lekcji.

Jednym z pierwszych tematów, który wybrałam do przeprowadzenia metodą odwróconej lekcji, był czas przeszły *preteritum imperfecto* – stosunkowo łatwa struktura, posiadająca kilka wyjątków, prostą koniugację, a jej użycie najczęściej jest takie samo jak przypadku polskiego czasu przeszłego niedokonanego. Uczniowie na tydzień przed datą przeprowadzenia lekcji otrzymali materiał z wszystkimi informacjami na temat nowego czasu. Lekcja została przeprowadzona w II klasie liceum wśród uczniów, którzy kontynuowali język hiszpański po szkole podstawowej. Skoordynowana była również z realizacją obowiązującej podstawy programowej przy użyciu podręcznika *Descubre*.

W trakcie lekcji (1,5-godzinny blok zajęć) uczniowie przez cały czas wykorzystywali i odwoływali się do wiedzy, z którą zapoznali się w domu. Lekcję rozpoczęliśmy od stworzenia mapy myśli dotyczącej czasu przeszłego *preterito imperfecto*. Jego hiszpańską i polską nazwę umieściłam na tablicy, a uczniowie, podchodząc do niej, tworzyli mapę mentalną z informacji, które przeczytali w przygotowanym opracowaniu. Zaczęli od zapisania form (końcówek), następnie chętni uczniowie odmieniali wylosowane czasowniki. Kolejnym krokiem było zapisanie czasowników nieregularnych, które – również chętni uczniowie – odmienili na głos. Kolejnymi punktami (odnogami mapy) były użycia czasu. Omawiana struktura gramatyczna ma kilka różnych zastosowań, więc młodzi ludzie po kolei przypominali sobie każde z nich. Robili skrócony opis każdego użycia i przy każdym wymyślali przykładowe zdania (monitorowałam poprawność stworzonych zdań, większość przykładów została również zapisana na tablicy). Na końcu uczniowie stworzyli kolejną odnogę mapy myśli: z określeniami czasu typowymi dla omawianej struktury gramatycznej; przy każdym z nich podany był jeden z wielu przykładów, które stworzyli uczniowie. Przez cały czas kontrolowałam poprawność mapy, jednocześnie pomagałam przypomnieć brakujące użycie lub określenie czasowe, jak rów-

nież motywowałam uczniów do tworzenia przykładów. Po 45 minutach (na drugiej lekcji w bloku) uczniowie dostali krótkie opowiadanie do przeczytania i wysłuchania. Młodzież miała za zadanie podkreślić wszystkie czasowniki odmienione w nowo poznanej strukturze oraz jej określenia czasowe. Po sprawdzeniu wykonanego zadania uczniowie w grupach określali, które z zastosowań zostało wykorzystane w danym zdaniu. Ostatnim punktem lekcji było wykonanie kilku typowych ćwiczenia gramatyczno-leksykalnych z podręcznika.

Uczniowie, tworząc mapę czasu *preterito imperfecto*, wykorzystali poznaną wcześniej wiedzę. Odmieniając czasowniki, podając zastosowania czasu oraz tworząc przykłady, uczyli się od siebie nawzajem, słuchając kolegów i pomagając w razie pomyłki. W trakcie pracy w grupach musieli wspólnie określić dane zastosowanie czasu w zdaniu. Niejeden raz w grupie negocjowali i tłumaczyli sobie nawzajem konkretne użycie, ponieważ nie wszyscy byli tego samego zdania. W tym czasie monitorowałam pracę uczniów i w razie błędnego toku myślenia, dyskretnie nakierowywałam i pomagałam w odpowiednim zrozumieniu treści oraz poprawnym wykonaniu zadania. Ingerowałam tylko wtedy, kiedy grupa nie była w stanie sama wykonać prawidłowo zadania.

Odwrócona lekcja przypadła uczniom do gustu, a ja przekonałam się, że uczniowie chętniej i lepiej pracują, mając podstawowy zasób wiedzy dotyczący danego tematu. Częściej zgłaszają się do odpowiedzi, wykonywane na lekcji zadania są poprawne, a jeżeli pojawią się błędy, uczeń jest w stanie sam się poprawić. Czas na lekcji jest wykorzystany efektywnie i kreatywnie, zaś uczeń, wychodząc z klasy, ma poczucie sprawczości i dobrze wykorzystanego czasu.

Anna Trelińska – nauczyciel języka hiszpańskiego w III Liceum Ogólnokształcącym w Gdyni; nauczyciel mianowany z ponad 15-letnim stażem pracy.

Erasmus+ w Zespole Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich: po raz kolejny kształcimy się zawodowo w Walencji

Anna Pawelec,
koordynatorka projektu

Dobiegają końca staże naszej kolejnej, tym razem siedemnastoosobowej grupy w Walencji. Organizacja staży byłaby niemożliwa, gdyby nie realizacja projektu Erasmus+ VET pod roboczą nazwą *Staż w Hiszpanii kluczem do profesjonalizmu*.

Nasi uczniowie i uczennice jak zwykle zostali serdecznie powitani w swoich miejscach praktyk oraz szybko się w nich zaadaptowali. Każdego dnia zgłębiają tajniki kuchni hiszpańskiej i prac hotelowych pod okiem swoich tutorów; ku zadowoleniu opiekunów staży, wzorowo wywiązują się ze swoich zadań. Uczą się obróbki wstępnej owoców morza, warzyw oraz mięs, przygotowują dania z menu, sprzątają pokoje oraz uczestniczą w hotelowym serwisie śniadaniowym. Cennym doświadczeniem jest zwłaszcza praca z owocami morza, których nie mają okazji poznawać w polskich restauracjach. Po zakończeniu staży przygotowanie ośmiornicy lub sepii nie będzie żadnym problemem dla naszych uczniów i uczennic. Podczas monitoringu praktyk tutorzy nie szczędzą pochwał pod adresem naszych stażystów i stażystek, doceniając ich zaangażowanie, punktualność oraz chęć nabycia nowych umiejętności.

W wolnych chwilach nasi uczniowie i uczennice poznają zabytki oraz odwiedzają ciekawe zakątki trzeciego co do wielkości miasta Hiszpanii. Dzięki wybranemu terminowi mogli obserwować, jak jego mieszkańcy przygotowują się do kulminacji święta Las Fallas, która miała miejsce 19 marca. Tego dnia wszystkie budowane z wielką pieczołowitością, ogromne i kolorowe figury (hiszp. *fallas*), zajmujące prawie każdy plac i placik, spłonęły. Nasza grupa wybrała się na główną ceremonię palenia figury zbudowanej na placu Ratuszowym, zakończoną emocjonującym pokazem tańczących na fasadach domów świąteł i fajerwerków. Czas przygotowań do *Las Fallas* to dla gastronomii i hotelarstwa w Walencji czas szczególnie intensywnej pracy oraz obsługiwanie większej liczby gości, co niewątpliwie odczuli nasi uczniowie i uczennice, ucząc się pracy pod presją czasu oraz współpracy w zespole.

Fot. archiwum projektu

Fot. archiwum projektu

Fot. archiwum projektu

Fot. archiwum projektu

Fot. archiwum projektu

Fot. archiwum projektu

Projekty Erasmus+ to nie tylko rozwój zawodowy młodych ludzi – aspekty kulturoznawcze, językowe oraz te związane z rozwojem osobistym, są również niezwykle istotne. Wraz z naszym partnerem projektowym, hiszpańską firmą Educaproyects, dbamy o to, aby stażyści i stażystki poznawali nasze europejskie dziedzictwo kulturowe. Oprócz takich zabytków, jak Giełda Jedwabiu, wieże obronne czy katedra, a także dzielnic o ciekawej architekturze, grupa udała się szlakiem templariuszy i plenerów *Gry o tron* do zamku królującego ponad urokliwymi uliczkami miejscowości Peñíscola, ciasno zabudowanymi białymi domami. To gratka nie tylko dla fanów wspomnianego filmowego przeboju czy średniowiecznej historii, ale także dla amatorów nadmorskich widoków i małych miejscowości wciśniętych w hiszpańskie wybrzeże. Nie można było pominąć na naszym szlaku turystycznego Calpe i spaceru po zachwycających, wąskich uliczkach Starego Miasta w położonej na wzgórzu miejscowości Altea.

Już niebawem powrót do domu i wejście w kolejną fazę projektu, jaką będzie upowszechnianie jego rezultatów.

Fot. archiwum projektu

POMORSKA BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA

Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Gdańsku poleca:
edukacja na zewnątrz (*outdoor education*)

Joanna Kamrowska, PBP w Gdańsku

Pomorska Biblioteka Pedagogiczna
im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w GdańskuInstytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

Edukacja na zewnątrz (*outdoor education*) to forma nauczania i wychowania odbywająca się poza tradycyjną salą lekcyjną, wykorzystująca naturalne środowisko do realizacji celów edukacyjnych z zastosowaniem metod opartych na doświadczeniach i aktywności uczestników. Przyroda stanowi tutaj przestrzeń budowania kompetencji w każdym obszarze kształcenia oraz rozwoju uczniów.

Ta forma uczenia się i nauczania przeżywa obecnie swoiste odrodzenie z uwagi na uznane korzyści płynące z bardziej aktywnego sposobu doświadczania świata. Outdoor education realizuje się w większości krajów świata, szczególnie rozpowszechniona jest w Wielkiej Brytanii, Dani, Finlandii, Niemczech, Norwegii, Szwecji, Stanach Zjednoczonych, Australii oraz Nowej Zelandii.

W Polsce znaczący wkład w doskonalenie pracy nauczycieli i rozwijanie ich profesjonalnej samoświadomości stanowi książka **(Nie)obecność outdoor education w kształceniu szkolnym / Renata Michalak, Teresa Parczewska, Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2019**. Choć zaprezentowane tutaj dane empiryczne stawiają obecność outdoor edukacji w polskich placówkach w niekorzystnym świetle – to jednak autorki badań są przekonane, że w polskiej szkole tkwi ogromny potencjał: nie tylko wyrażony w zasobach uczniów i nauczycieli, lecz także w ich gotowości do uczenia się oraz podążania za tym, co nowe i wartościowe. Potencjał edukacyjny dostrzegają w najbliższym otoczeniu szkoły, znajdującym się w bezpośrednim zasięgu uczniów i nauczycieli, co nie wymaga dodatkowych inwestycji materialnych, a jedynie – większego wysiłku. Jednym z głównych zadań nauczyciela jest aranżowanie okazji do aktywnego zaangażowania ucznia, w myśl idei Carla Rogersa: uczenia się całym sobą.

W takim ujęciu książka stała się zasadniczym przyczynkiem do wprowadzenia edukacji outdoorowej do programu nauczania polskich przedszkoli, szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Innowacja edukacyjna została zrealizowana w roku szkolnym 2021/2022 przez Fundację Finnway Polska oraz sieć ekspertów edukacji outdoorowej w Polsce i w Finlandii. Kluczowe założenia i efekty innowacji zostały omówione w **Outdoor Education PO POLSKU / Katarzyna Jämsä, Natalia Jędrzejczak. // „Meritum”. – 2023, nr 2 (69), s. 28-34**.

Edukacja outdoorowa uwzględnia wykorzystanie najbliższego otoczenia jako narzędzia do ubogacenia procesu kształcenia w różnych obszarach tematycznych, co opisują autorzy wybranych artykułów dostępnych w naszych zbiorach, m.in.:

- **A to historia! : nauczanie historii w plenerze / Iwona Olejniczak. // Meritum. – 2023, nr 2 (69), s. 35-38.**
- **Elementy pedagogiki outdoorowej w nauczaniu fizyki / Kazimierz Mikulski. // Fizyka w Szkole z Astronomią : czasopismo dla nauczycieli. – 2022, nr 2, s. 38-43.**
- **Jak zamienić salę matematyczną na boisko szkolne lub zakątki mojej miejscowości? / Katarzyna Chmielewska. // Meritum. – 2023, nr 2 (69), s. 39-43.**
- **Misja Quest, czyli budujemy kondycję, poszukując skarbów / Dagmara Grąs. // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. – 2021, nr 6, s. 10-11.**
- **Projektowanie geograficznych ścieżek dydaktycznych / Dawid Abramowicz. // Geografia w Szkole. – 2022, nr 6, s. 24-27.**
- **Summer Outdoor Games and Ideas, czyli zajęcia językowe w plenerze / Katarzyna Niemiec. // Bliżej Przedszkola : wychowanie i edukacja. – 2022, nr 5, s. 36-39.**

Outdoorowe formy oddziaływania wykorzystywane są też w procesie terapeutycznym i korzeniami sięgają do Norwegii, gdzie określane są jako terapia przyrodą – świadomość naturalnego środowiska oraz aktywne spędzanie czasu wolnego w otoczeniu przyrody – co zostało przedstawione w artykule **Outdoorowe formy oddziaływania w terapii dzieci z ASD / autorka: Małgorzata Gosztyła. // Terapia Specjalna Dzieci i Dorosłych. – 2022, nr 26, s. 48-52**.

Zajęcia poza klasą cieszą się ogromnym zainteresowaniem uczniów, z entuzjazmem przejmują oni każdą niestandardową formę zajęć. Jednak bez refleksji i świadomych działań nauczycieli każda taka aktywność pozostaje jedynie sposobem spędzania wolnego czasu.

Nasze zbiory zawierają propozycje książkowe nie tylko przybliżające kluczowe zagadnienia dotyczące: przeżyć, metod, ich opisu oraz sposobu wdrożenia w życie codzienne – jak **Pedagogika przeżyć / Werner Michl ; przekł. Dariusz Kozieł, Kraków: Wydawnictwo WAM, 2011** – lecz także poradniki metodyczne dla nauczycieli, edu-

katorów i rodziców, pozwalające odnaleźć się **W tajemniczym świecie przyrody : scenariusze zajęć dla uczniów szkół podstawowych / Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego. Poznań : Zespół Parków Krajobrazowych, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, 2020** czy wskazujące na ciekawe miejsca, które warto odwiedzić wspólnie z dziećmi: **Lasy dla dzieci : przewodnik / Hanna Będkowska, Warszawa : Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, 2018.**

Nie brakuje też przykładów dobrej praktyki, które przynoszą pozytywne efekty i mogą być wzorem dla innych, np.: **World is my classroom! : idea leśnego przedszkola w Wielkiej Brytanii / Hanna M. Górna. Bliżej Przedszkola : wychowanie i edukacja. – 2023, nr 7-8, s. 14-16.**

Obecnie nie trzeba nikogo przekonywać, że bezpośredni kontakt dziecka z otaczającym je środowiskiem niesie ze sobą bogate doświadczenie i wszechstronne korzyści – począwszy od aktywności fizycznej po kreatywność, zdrowie psychiczne, fizyczne, rozwój emocjonalny,

społeczny i poznawczy, w tym rozwój specyficznych umiejętności wykonawczych, które są odpowiedzialne za wiele istotnych zachowań zapewniających dobrostan psychologiczny dzieci i młodzieży.

Nasze zbiory stanowią istotną wartość dla tych nauczycieli, którzy zechcą podjąć trud udoskonalenia praktyk edukacyjnych w kontekście *outdoor education*. Zachęcamy do zapoznania się z ofertą czytelniczną naszej biblioteki, która pomoże lepiej zrozumieć i wykorzystać potencjał edukacji outdoorowej w procesie nauczania i wychowania. Niech przygoda połączona z nauką na świeżym powietrzu stanie się inspiracją do eksplorowania nowych możliwości oraz rozwijania umiejętności uczniów w sposób innowacyjny i atrakcyjny z Pomorską Biblioteką Pedagogiczną w Gdańsku.

Wystarczy dołączyć do grona naszych czytelników poprzez formularz rejestracji online na stronie www.pbp.gda.pl i zamówić wybrane materiały (katalog online).

Fot. J. Kamrowska

Życie jest ciekawe i zaskakujące we wszystkich obszarach i domenach

z Anną Rzepą,

laureatką konkursu i zdobywczynią tytułu „Nauczyciel Pomorza Roku 2023”,
rozmawia Klaudia Malinowska, nauczycielka bibliotekarka
z Pomorskiej Biblioteki Pedagogicznej w Gdańsku

Klaudia Malinowska: Pani Anno, serdecznie gratuluję Pani otrzymania tytułu Nauczyciel Pomorza Roku 2023. Jakie to uczucie zostać wyróżnioną w ten sposób?

Anna Rzepa: Pozwolę sobie przytoczyć słowa, które już kiedyś wypowiedziałam: stanie samotnie na scenie to nie jest moja najlepsza rola – czuję się zakłopotana. W Operze Bałtyckiej (podczas gali finałowej Konkursu – przyp. K.M.) brakowało przy mnie co najmniej stu osób, z którymi pracuję i działam na co dzień od wielu lat.

K.M.: Pracuje Pani w szkole należącej do ścisłej polskiej czołówki. Czy to zobowiązuje?

A.R.: Człowiek jest tyle wart, ile jego słowo i to ono zobowiązuje, a nie rankingi czy wyróżnienia. Staram się pilnować tego obszaru.

K.M.: Czy praca z uczniami gdyńskiej Trójki różni się w jakiś sposób od pracy z innymi nastolatkami?

A.R.: Zupełnie nie ma znaczenia to, gdzie się pracuje: w wiejskiej szkole, małym mieście czy jednym z najlepszych liceów w Polsce. Pracowałam wszędzie. Zawsze miałam rewelacyjnych uczniów i byli bardzo podobni: otwarci, ciekawi świata, chętni nie tylko do tego, żeby wyciągnąć rękę do drugiego człowieka, ale też do tego, żeby go podnieść. Często łączyły nas wartości i to one są fundamentem, nie lokalizacja placówki. Natomiast jeżeli chodzi o wizytówkę pokoleniową, to inna opowieść...

K.M.: Jacy zatem są młodzi ludzie dziś?

A.R.: Nie lubią do nikogo dzwonić i są w stanie dorobić do tego ideologię. Lubią jednak rozmowę, piątkowe wieczory, ciasto, przygodę, poczucie wspólnoty, sensu, abstrakcyjne wyzwania i niedopowiedziane pomysły. Bawi mnie ich poczucie humoru.

Na czas ich młodości przypadły: pandemia, agresja Rosji na Ukrainę, wojna Izraela z Hamasem, cyfrowa rzeczywistość i temat UFO w Kongresie USA. Dużo. My, nauczyciele, jesteśmy ostatnim pokoleniem prawdziwie wolnym – wychowaliśmy się w rzeczywistości bez elektronicznej smyczy, oni są zanurzeni w świecie cyfrowym. Jedno zaczęło nas jednak łączyć: i oni, i my jesteśmy ostatnimi pokoleniami pamiętającymi świat bez sztucznej inteligencji. Mają dużą potrzebę rozmawiania o tym. Nurtuje ich świadomość przelotu cywilizacji. Tego, że świat cyfrowy będzie miał przewagę typowej dla sieci zbiorowej inteligencji.

Natomiast na co dzień – lubią adrenalinę. Są mistrzami kamuflażu, szczególnie jak nie wyrobią się na czas. Z uporem wysyłają aplikacje konkursowe 3 minuty przed zamknięciem bramek. Potrafią ukatrupić niesporczaki, wyłudzać alibi, wystać przez przypadek publicznie widoczne, niecenzuralne nazwy plików do międzynarodowych agencji (po angielsku, żeby nikt nie miał wątpliwości, że znają ten język) czy pozyskać dla 3LAB-u nieruchomość. Wprawdzie z LEGO, ale obiecują, że wzorem Cambridge (które posiada wiele prestiżowych nieruchomości w Londynie), wykupią naszą ulubioną pizzerię w Gdyni. Nieustannie się od nich uczę.

K.M.: Nie jest Pani nauczycielką przedmiotu w klasycznym rozumieniu, ale koordynatorką pracowni projektów uczniowskich 3LAB, a także nauczycielką designu. Na czym właściwie polega Pani praca?

A.R.: Mam dwudziestoletnie doświadczenie przy tablicy jako chemiczka i biolożka w gimnazjum w Łęborku. Obecnie pracuję jako nauczycielka designu w Middle Years Programme w III LO w Gdyni (IB-MYP to międzynarodowy program edukacyjny opracowany przez Organizację Matury Międzynarodowej, IB). W gdyńskiej Trójce zajmuję się również zarządzaniem innowacją w autorskim 3LAB-ie. Oficjalnie, pracownia innowacji III LO w Gdyni to: platforma społecznościowa w realnym świecie, edukacyjny ekosystem i wspólnota, dzieląca się wiedzą oraz pomagająca w procesach przeprowadzania innowacyjnych projektów. To stół, przy którym wszyscy się zbieramy i od którego rozpoczynamy drogę. To ludzie, którzy przy tym stole

For. Archiwum konkursu

Kadr z filmu prezentującego kandydatów nominowanych w konkursie „Nauczyciel Pomorza Roku 2023”

realizują wspólne pomysły. To etyka, idee, procesy i rozwiązania. To modelowanie, koncepcje i strategie. To obserwowanie zmian, analiza cross-sektorowa, zarządzanie i koordynacja. To dron stratosferyczny, giętki endoskop, inteligentna apteczka, urządzenia do badań w warunkach ekstremalnych, innowacyjne nawozy, projekty społecznościowe, design... Dzięki pomocy niesamowitych ludzi, młodzież operuje w przestrzeni, w której nowych rozwiązań jeszcze nie ma, a stare są nieaktualne. Tę społeczność tworzą uczniowie, absolwenci, nauczyciele, pracownicy szkoły, fundacje, uczelnie, agencje, instytucje, firmy prywatne i przyjaciele. Mam przyjemność łączyć wszystkie kropki. Natomiast nieoficjalnie 3LAB to jest poligon. Często brakuje mi słów, aby opisać to, co robimy. Jesteśmy normalnym zespołem, robiącym często nienormalne rzeczy. Raz na jakiś czas bywam pogromcą uśmiechów i zaciągam ręczny. Wyobraźnia moich uczniów nie ma ograniczeń. Zdarza mi się konsultować legalność ich pomysłów. Z kolei największą wartością dodaną na lekcjach designu są, w mojej ocenie, najlepsze światowe praktyki z Cambridge, University of the Arts London czy Akademii Królewskiej w Hadze, którymi dzielą się z nami moje absolwentki i które implementujemy na zajęciach.

K.M.: Realizuje Pani wiele projektów, w tym międzynarodowych. Czy to Pani jest ich inicjatorem, czy uczniowie?

A.R.: Bardzo różnie. Zazwyczaj inicjatywa wychodzi od nich.

K.M.: Wykonuje Pani ogrom zadań, których nie sposób szukać w innych polskich szkołach. Czy daje to Pani satysfakcję?

A.R.: Wyjątkowo dobrze się bawię.

K.M.: Jakie są Pani relacje z uczniami?

A.R.: Nie jestem w stanie odpowiedzieć. Kiedy zadałam im to pytanie, podsumowali krótko: *Nie zrozumie Pani...*

K.M.: Jakie wyzwania zawodowe stoją przed Panią? Jakie ma Pani plany na najbliższą przyszłość?

A.R.: Celem jest rozwój moich uczniów, natomiast staram się nie planować. Układam puzzle z tego, co mam na stole. Życie jest ciekawe i zaskakujące we wszystkich obszarach i domenach. Żyjemy w czasie, kiedy interpretacja rzeczywistości jest coraz trudniejsza, ponieważ zaciera się granica pomiędzy eksperymentowaniem oraz syntezą wiedzy na potrzeby moich uczniów a futurologią. To wszystko jest niezwykle inspirujące: nanotechnologia, genetyka, wojny hybrydowe na zbiorowej świadomości, platformy autonomiczne czy projektowanie wielopoziomowych procesów. Mam wrażenie, że obecnie ścigamy się z algorytmami, pomimo tego, że wiemy o naszej przegranej. Jestem na etapie przyglądania się zmianom, ale ich prędkość zaczyna być przemocą. Sama nie wiem, czy jest to ciekawe, czy frustrujące...

K.M.: Dziękuję za rozmowę.

Finat Konkursu „Nauczyciel Pomorza Roku 2023”

Anna Rzepa – Nauczycielka Pomorza 2023 oraz laureatka wielu innych nagród; zarządza innowacją w III Liceum Ogólnokształcącym w Gdyni w ramach autorskiej pracowni innowacji 3LAB; jej ulubiona metoda pracy to *Ocean's Eleven*; (współ)autorka ponad 25 innowacyjnych oraz interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych, często nagradzanych w konkursach krajowych i międzynarodowych; w ramach projektów razem z uczniami wystąpiła do stratosfery niesporczaki, zaglądała do lodówek świata, namierzała satelitę PW SAT2, budowała drona stratosferycznego, stworzyła klasę, do której wchodziło się przez szafę, a także wzięła udział w pierwszej w Europie edukacyjnej misji symulacyjnej w habitacie kosmicznym; od kilku lat oswaja kosmos jako ambasador ESERO POLSKA – edukacyjnego programu Europejskiej Agencji Kosmicznej; wie, jak to jest prowadzić lekcje w ekstremalnych warunkach atmosferycznych na środku Atlantyku i nieść rurę na czubku świata; to jej uczniom zespół Guns'N'Roses popsuł eksperyment; łączy kropki i ludzi; jest dumna ze swoich uczniów i absolwentów.

Fot. A. Borowicz

Michał Rusinek / Wisława Szymborska w Słupsku na finał VIII Pomorskiego Konkursu Literackiego dla Nauczycieli

Jolanta Betkowska,
koordynator Pomorskiego Konkursu Literackiego dla Nauczycieli,
Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Słupsku

**Pomorska Biblioteka
Pedagogiczna w Słupsku**

**Instytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego**

W 2023 r. w Pomorskiej Bibliotece Pedagogicznej w Słupsku odbyła się kolejna edycja konkursu literackiego dla nauczycieli. Po raz ósmy okazało się, że nauczyciele posiadają rozliczne talenty, w tym pisarskie, a w Ciele Pedagogicznym drzemie Duch Literacki. Jak przy każdej edycji prace poetyckie i prozatorskie napłynęły z różnych zakątków województwa pomorskiego; tym razem m.in. z Lęborka, Chwaszczyna, Człuchowa, Ciecholubia i Borzytuchomia. Organizatorzy konkursu – Pomorska Biblioteka Pedagogiczna w Słupsku i Stowarzyszenie Edukacyjne Volumin – po raz kolejny zatem mogą być usatysfakcjonowani odbiorem inicjatywy powstałej w 2010 r., a będącej odpowiedzią na autorefleksję *co jeszcze biblioteka pedagogiczna może zrobić dla nauczycieli*.

VIII Pomorski Konkurs Literacki dla Nauczycieli objęty został patronatem honorowym Marszałka Województwa Pomorskiego, Pomorskiego Kuratora Oświaty, Starosty Powiatu Słupskiego oraz Prezydenta Miasta Słupsku, zaś patronatu medialnego udzieliło Radio Gdańsk. Nadesłane wiersze oraz teksty prozatorskie oceniła komisja konkursowa w składzie: Jolanta Nitkowska-Węglarz, red. Zbigniew Babiarz-Zych, prof. UP Sławomir Rzepczyński i przedstawiciel organizatora Jolanta Betkowska. Jury zdecydowało o nagrodach i wyróżnieniach w dwóch kategoriach: prozy i poezji. W kategorii poezji nagrody głównej nie przyznano, a wyróżnienie otrzymała Marta Burzyńska ze Słupska za wiersz ****Babcynom...;* w kategorii prozy nagrodę główną otrzymała Ewa Krzezińska z Lęborka za *Echo serca*, zaś wyróżnienia – Grażyna Pawełoszek ze Słupska za *Jezdeś jeszcze?*, Barbara Pieślak z Jezierzyc za *Sypiając z duchem*, Marzena Markowicz z Grabna za *Zapach rutyny* oraz Joanna Witt-Szymerkowska z Sopotu za *Maski*. Jury przyznało także nagrodę

pozaregulaminową dla tekstu *Belferskie łęki* Andrzeja Gałata z Grabna – za szczere i emocjonalne odniesienie się do problemów współczesnej edukacji.

Finał konkursu odbył się 15 grudnia 2023 r. w siedzibie Pomorskiej Biblioteki Pedagogicznej w Słupsku. W obecności ok. 100 osób na sali laureaci zostali uroczystie uhonorowani, ze sceny wybrzmiały ich teksty w interpretacji uczniów V LO w Słupsku, a prezentem dla wyróżnionych w konkursie oraz wszystkich zgromadzonych był wykład prof. Michała Rusinka pod hasłem *Wszystko, co chcemy wiedzieć o Wisławie Szymborskiej*. Sekretarz noblistki ze swadą i bardzo zajmująco opowiadał anegdotki z życia pani Wisławy i osób z kręgu jej znajomych, mówił o nieznanych aspektach jej twórczości, a także zaprezentował niepublikowany wiersz. Całości spotkania z prof. Michałem Rusinkiem dopełniały slajdy m. in. ze słynnymi kolarzami/wycinkami poetki.

Godzina obcowania z sekretarzem Wisławy Szymborskiej była piękną codą finału VIII Pomorskiego Konkursu Literackiego dla Nauczycieli. Poezja noblistki, doskonale przecież znana zgromadzonym na sali nauczycielom oraz miłośnikom literatury, z pewnością została zabrana w zakamarkach umysłu po wyjściu na ulicę Jaracza w Słupsku, przed siedzibę biblioteki i dalej, w każdym kierunku dróg uczestników spotkania. Na pewno też w pamięci wielu osób pozostał wystuchany wiersz czy fragmenty nagrodzonego utworu poetyckiego albo wyróżnionych tekstów prozatorskich.

Teksty laureatów VIII Pomorskiego Konkursu Literackiego dla Nauczycieli można przeczytać na stronie internetowej Pomorskiej Biblioteki Pedagogicznej w Słupsku: <https://tiny.pl/chrbj>.

Fot. archiwum PBB w Słupsku

skim konkursie literackim. Przystano mi wówczas słownik poprawnej polszczyzny, a w nim karteczkę z napisem: „Nie zsiadaj z pegaza!” Do tego też zachęcam wszystkich nauczycieli, którzy czują „radość pisania” i... przymus pisania. By pozostali w swoim procesie tworzenia i nie bali się podzielić słowem.

Całość rozmowy z laureatką nagrody głównej Konkursu można przeczytać na stronie Pomorskiej Biblioteki Pedagogicznej w Słupsku: <https://tiny.pl/dr2lp>.

VIII Pomorski Konkurs Literacki dla Nauczycieli nie zakończył się z chwilą wyjścia z sali biblioteki ostatniego uczestnika spotkania finału 15 grudnia 2023 r. Dopelnienie wydarzenia powstało już po konkursie, w dwóch postaciach. Andrzej Gałat przysłał organizatorom rozszerzoną wersję wyróżnionego tekstu *Belferskie łęki*, uzupełnionego o *Postscriptum. Okiem dziecka: prośba do rodziców i nauczycieli*, gdzie pisze

m.in. *Pozwól mi zbierać moje, a nie wasze doświadczenia do plecaka moich wspomnień.*

Drugim echem VIII Pomorskiego Konkursu Literackiego dla Nauczycieli stała się rozmowa z laureatką nagrody głównej Ewą Krzemińską, która, pięknie sytuując własną osobę we frazie *Jestem, więc piszę – piszę, więc jestem*, tak zachęca nauczycieli do tworzenia: *W 1991 r. otrzymałam pierwsze wyróżnienie w ogólnopol-*

Już w przyszłym, 2025 r., odbędzie się kolejna, IX edycja Pomorskiego Konkursu dla Nauczycieli. Zapraszamy!

Pełny tekst *Postscriptum. Okiem dziecka: prośba do rodziców i nauczycieli* Andrzeja Gałata jest dostępny na stronie Pomorskiej Biblioteki Pedagogicznej w Słupsku: <https://tiny.pl/dr2lp>.

Fot. archiwum PBB w Słupsku

O TYM SIĘ MÓWI

oprac. Joanna Aleksandrowicz,
starszy specjalista PCEN ds. edukacji wczesnej

Młodzi w demokracji

Instytut Badań Edukacyjnych opublikował wyniki Międzynarodowego Badania Kompetencji Obywatelskich (ICCS), które przeprowadził w ponad 20 państwach świata w 2022 roku. Polska jest wśród krajów, w których ósmoklasiści zdobyli najwyższe wyniki w zakresie wiedzy i rozumienia kwestii obywatelskich. Jednocześnie badania ujawniają krytyczny stosunek młodych ludzi do systemu politycznego i polityki oraz niskie zaufanie do innych ludzi oraz instytucji, w tym do szkół. Obszar, w którym przez 13 lat dzielących porównywane edycje badania ICCS zaszły ogromne

zmiany, to znaczenie przypisywane przez uczniów religii i oczekiwana rola religii w życiu społecznym. Badanie ICCS potwierdza wnioski z innych badań, że religia dla większości młodzieży nie jest podstawowym punktem odniesienia w podejmowanych działaniach i nie dominuje w ich systemie wartości. Choć 78% uczniów deklaruje, że wyznaje jakąś religię, mniej niż połowa uważa, że religia powinna regulować życie społeczne. O ile w 2009 roku Polska należała do krajów o największym deklarowanym znaczeniu religii dla młodzieży, o tyle w 2022 roku należy do tych o najmniejszym jej znaczeniu. Innym aspektem jest podejście uczniów do zasady tolerancji i wolności religijnej. Zdecydowana większość uczniów w Polsce zgadza się, że „wszyscy ludzie powinni móc praktykować wybraną przez siebie religię”. Link do raportu: <https://tiny.pl/c3nnd>.

źródło: ceo.org.pl

Standardy ochrony małych dzieci przed przemocą

15 lutego 2024 r. weszły w życie przepisy wprowadzające standardy ochrony małych dzieci przed przemocą. Dyrektorzy szkół i placówek mają 6 miesięcy na ich wdrożenie – czyli czas do 15 sierpnia 2024 r. Obowiązek wprowadzenia standardów ochrony małych dzieci przed przemocą został wprowadzony ustawą z 28.07.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę jako ekspert w obszarze standardów ochrony dzieci udostępniła bezpłatnie na stronie

<https://standardy.fdds.pl> kompleksowe narzędzia niezbędne do wprowadzania standardów. Podczas pracy nad wdrażaniem standardów ochrony dzieci ważne jest przygotowanie planu z jasno określonymi priorytetami i harmonogramem, które będą realistyczne dla danej placówki. Zdefiniowanie działań, które placówka powinna podjąć w pierwszej kolejności, pozwoli określić specjalnie przygotowana ankieta, dostępna dla placówki po zarejestrowaniu się na stronie programu Standardy Ochrony Dzieci. Po wypełnieniu ankiety placówka otrzyma proponowany plan działań oraz dostęp do narzędzi i oferty edukacyjnej, które mogą ułatwić działania prowadzące do spełnienia standardów ochrony dzieci przed krzywdzeniem.

źródło: standardy.fdds.pl

Platforma Kto Ty Jesteś?

KtoTyJesteś

Projekt *Kto Ty jesteś?* to nowoczesna, interaktywna platforma internetowa, która angażuje do głębszego poznawania historii Polski. Inicjatorzy projektu dostrzegli, że dzięki poznawaniu życiorysów i osiągnięć rodaków z przeszłości uczniowie zdecydowanie bardziej utożsamiają się z historią naszego kraju. Na platformie znajdziemy ciekawe informacje o mniej znanych polskich wynalazcach, innowatorach, odkrywcach, naukowcach, inżynierach i przedsiębiorcach. To postaci, które udowadniają, że źródłem inspiracji dla młodzieży mogą być nie tylko żołnierze i przywódcy powstań. Warto te osoby przypomnieć młodym ludziom, aby pokazać, że bycie częścią historii ma różne wymiary. Platforma umożliwia użytkownikom dodawanie postaci oraz tworzenie interaktywnych quizów, co rozszerza dostępną bazę. Poprzez zastosowanie formy multimedialnej i interaktywnej oraz dobór mniej oczywistych tematów, platforma *Kto Ty jesteś?* pomaga zbudować pozytywne skojarzenia młodych ludzi z historią jako przedmiotem. Adres platformy: <https://ktotyjestes.com.pl>.

źródło: ja-nauczyciel.pl

FOT. B. KWAŚNIEWSKA

**Pomorskie Centrum Edukacji
Nauczycieli w Gdańsku**

Instytucja Samorządu
Województwa Pomorskiego

Organ prowadzący: Samorząd Województwa Pomorskiego

Placówka posiada akredytację — decyzja Pomorskiego Kuratora Oświaty
w Gdańsku nr 74/2020 z dnia 12 sierpnia 2020 r.

Placówka wpisana do rejestru instytucji szkoleniowych Wojewódzkiego Urzędu
Pracy w Gdańsku pod nr ewidencyjnym 2.22/00057/2007